

UNIVERZITA PALACKÉHO V OLMOUCI

FILOZOFICKÁ FAKULTA

KATEDRA DĚJIN UMĚNÍ

**GOTICKÁ ARCHITEKTURA KOSTELA
SV. PETRA A PAVLA VE VŘESOVICÍCH**

Bakalářská diplomová práce

EVA UHERKOVÁ

Vedoucí práce: Mgr. Petr Čehovský, Ph.D.

Olomouc 2021

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem tuto bakalářskou diplomovou práci vypracovala samostatně a uvedla veškeré použité zdroje a literaturu.

Rozsah práce: 69 656 znaků (včetně mezer)

V Olomouci dne 13. 4. 2021

..... podpis

Poděkování

Ráda bych poděkovala vedoucímu této bakalářské práce Mgr. Petru Čehovskému, Ph.D., za cenné rady, podnětné připomínky a jeho odborné vedení.

Dále děkuji Mgr. Janu Štětinovi a Mgr. Ondřeji Belšíkovi z Územního odborného pracoviště Národního památkového ústavu v Kroměříži a Olomouci, kteří mi byli nápomocni při hledání materiálů pro vypracování této práce. Můj velký dík patří také paní Miladě Novotné za ochotnou asistenci, zpřístupnění objektu a sdělení cenných informací.

OBSAH

1	Úvod.....	5
2	Vývoj bádání.....	6
3	Dějiny obce Vřesovice do počátku 16. století.....	8
4	Kostel sv. Petra a Pavla ve Vřesovicích.....	10
4.1	Stavební vývoj.....	10
4.2	Architektura.....	16
5	Kostel sv. Petra a Pavla v kontextu soudobé architektury.....	21
6	Závěr.....	33
	Resumé.....	35
	Summary.....	36
	Seznam použité literatury a pramenů.....	37
	Seznam obrazové přílohy.....	40
	Obrazová příloha.....	44
	Anotace.....	72

1 Úvod

Téměř po tři století se v kulturním životě českých zemí držel sloh, jehož vrcholná fáze v době panování Karla IV. pozvedla domácí uměleckou produkci na evropskou úroveň. Gotická architektura patří mezi jedny z nejstarších památek na našem území, které lze sledovat a dokumentovat. Přestože to byla Praha, která se stala centrem této tvorby, kvalitní architektonické památky jsou k nalezení po celé České republice, zejména v důležitých mocenských centrech. Mezi ně patří také moravská Olomouc s bezpočtem středověkých částí, z nichž mnoho lze obdivovat dodnes.

Město s bohatou historií, které se stalo sídlem moravské větve Přemyslovců a olomouckých biskupů, je spojováno s ještě jednou významnou institucí, kterou bylo klášter Hradisko. Klášter má bohatou stavební historii a i jeho opatové se nejednou stali významnými stavebníky. Předmětem této práce se stane stavba, jejíž dějiny byly s klášterem Hradisko spjaty téměř šest set let. Jedná se o kostel sv. Petra a Pavla ve Vřesovicích nedaleko města Prostějova.

Samotná vesnice, nacházející se v úrodné nížině v oblasti Hané, má historii spojenou nejen se slohem gotickým, ale také barokním, který reprezentují objekty jako je například budova zámku, podle projektu Domenica Martinelliho. Jedná se o místo, které skýtá umělecky cenné památky a zaslouží si badatelskou pozornost.

Dominantou vesnice je ovšem bezpochyby kostel umístěný na návrší obce. Hodnotná architektura kostela je v jádru gotická. Svědčí o tom zachovaný presbytář s původními opěrnými pilíři a také unikátní síťová klenba, jímž je prostor kněžiště zaklenut. V rámci architektury vesnických kostelů není příliš běžnou. Kostel prošel mladšími stavebními úpravami, které je možno podle dochovaných pramenů spojit s konkrétními stavebníky pocházejícími z okruhu opatů kláštera Hradisko. Jak tomu bylo ovšem od počátku historie kostela, není dosud zjištěno.

Cílem této práce bude zaměřit se na nejstarší části kostela ve Vřesovicích se zacílením na jeho gotickou klenbu a pokusit se ji zasadit do vývoje gotické architektury na Olomoucku. Součástí analýzy budou možné návaznosti na okruh kláštera Hradisko, který se o stavební aktivitu mohl zasadit. Pro analýzu bude použito srovnávací metody se stavbami podobného charakteru, které obsahují příbuzné prvky a na jejichž základě bude možno poskytnout nový přínos. Práce zahrnuje také hypotézy

ostatních badatelů, které budou ověřeny na základě rozšíření s nimi spojených informací.

2 Vývoj bádání

Dějinám obce Vřesovice s důrazem na kostel sv. Petra a Pavla, se věnovali autoři od konce 19. století až do současnosti. Jejich přínos spočívá nejen ve výzkumech, ale také shromáždění informací, které jsou nezbytné pro širší zkoumání této stavby.

Nejstarší text zajímavý se o vřesovický kostel, který sloužil jako základní kámen pro všechny generace badatelů, se nachází v *Kirchliche Topographie von Mähren, meisst nach Urkundenund Handschriften, Olmützer Erzdiöcese, 1. Band*, jehož autorem je Gregor Wolny.¹ Kniha byla vydána v roce 1855. Součástí je kromě popisu stavby celá řada historických událostí, které se ke kostelu váží a jsou zásadní pro další bádání.

Popis kostela, jeho rozměry a zmínka o přestavbě je uvedena také v *Popisu okresního hejtmánství prostějovského* od Františka Faktora z roku 1898. Hlavní důraz je zde kladen na kostel, ale kniha obsahuje také zmínky o počtu obyvatel a budov.²

V roce 1924 vychází kniha s názvem *Prostějov a okolí ve světle svých historických a uměleckých památek*, která shrnuje umělecké památky v Prostějově a okolí. Autor knihy, původním povoláním lékař, Jaroslav Mathon se zamýšlí nad možnou souvislostí klenby kostela sv. Petra a Pavla s tvorbou Matěje Rejska z Prostějova, snaží se jej časově zhodnotit a uvádí informace o podobě kostela ze své současnosti.³

V roce 1933 vydal Josef Opletal, rodák z Pivína, knihu s názvem *Paměti Vřesovic*. Kvalitně a pečlivě zpracované dějiny obce se velkou měrou zasloužily o ucelení historických událostí zahrnující všechny oblasti, které k nim patří. Autor se věnuje od geologických proměn místa nejstarším dějinám vsi souvisejícím s neolitickým osídlením, období středověku ve spojitosti s klášterem Hradisko, ranému

¹Gregor Wolny, *Kirchliche Topographie von Mähren, meisst nach Urkundenund Handschriften, Olmützer Erzdiöcese, 1. Band*, Brünn 1855.

²František Faktor, *Popis okresního hejtmánství prostějovského*, Praha 1898.

³Jaroslav Mathon, *Prostějov a okolí ve světle svých historických a uměleckých památek*, Prostějov 1924.

novověku a končí až v první polovině 20. století. Zabývá se veškerými zásadními budovami, a pamětihodnostmi, které popisuje a podává informace o jejich historii. O kostele jsou zde kompletní, do té doby zjištěné informace, včetně přestaveb a výzdoby.⁴

O čtyři roky později vychází další kniha od již zmíněného Jaroslava Mathona, tentokrát pod názvem *Duch gotiky na Prostějovsku*. V této knize rozšiřuje své předešle kladené otázky, zamýšlí se nad autorstvím klenby vřesovického kostela a zároveň ji stylově hodnotí. Udává přesvědčivě směr dalšího bádání ve spojitosti vztahů s Matějem Rejskem z Prostějova, Jiřím z Poděbrad a olomouckým biskupem Tasem z Boskovic.⁵

Důkladné informace podává Vojtěch Janoušek ve svém příspěvku k Dějinám Prostějova – Prostějovský okres, který vyšel v edici *Vlastivěda moravská II. Místopis* v roce 1938. Ačkoli je jeho pozornost věnovaná více novověké historii kostela, přináší důležité informace o změnách původních středověkých prvků po přestavbě v roce 1674.

Kostelu se také stručně věnovala Zdenka Bláhová v katalogu *Od gotiky k renesanci: výtvarná kultura Moravy a Slezska 1400-1550, sv. 3, Olomoucko*, který vyšel v roce 1999. Za přínos je třeba ocenit její úvahu nad klenbou presbytáře, kde popisuje jeho pravděpodobné původní zaklenutí.⁷

Popis kostela a jeho stručnou historii předkládá Dobroslav Líbal v *Katalogu gotické architektury v České republice do husitských válek* z roku 2001. Shrnuje v krátkém odstavci nejdůležitější informace a vznáší popud k další badatelské činnosti.⁸

Důkladný průzkum barokních částí kostela je možno najít ve *Sborníku Národního památkového ústavu – územní odborné pracoviště v Olomouci*, který v roce 2010 sepsal Ondřej Belšík. Jedná se o nejdůkladnější záznam informací o omítkách, vztahující se k samotnému kostelu. Převážně barokní tematika textu rozebírá původní podobu kostela po přestavbě za Norberta Želeckého z Počenic, odkazuje také k mladším úpravám kostela, a dotýká se jeho autentičnosti. V souvislosti s přestavbou za opata

⁴ Josef Opletal, *Paměti Vřesovic*, Vřesovice 1933, s. 146 – 158.

⁵ Jaroslav Mathon, *Duch gotiky na Prostějovsku*, Prostějov 1937.

⁶ Vojtěch Janoušek, *Dějiny Prostějova – Prostějovský okres*, in: *Vlastivěda moravská II. Místopis*, Brno 1938.

⁷ Zdenka Bláhová, *Kostel sv. Petra a Pavla ve Vřesovicích*, in: Ivo Hlobil – Marek Perůtka (ed.), *Od gotiky k renesanci: výtvarná kultura Moravy a Slezska 1400-1550, sv. 3, Olomoucko*, Olomouc 1999, s. 249.

⁸ Dobroslav Líbal, *Katalog gotické architektury v České republice do husitských válek*, Praha 2001.

Alexia Worstia přirovnává kostel sv. Petra a Pavla ve Vřesovicích ke konventnímu kostelu Nanebevzetí Panny Marie na Hradisku u Olomouce.⁹

Významný text zabývající se kostelem vytvořil Jan Štětina rovněž v roce 2010 pod názvem *Vřesovice: kostel sv. Petra a Pavla. Příspěvek k dataci klenby presbytáře*. Spis je zaměřen na dataci klenby, středověké části kostela a dále obsahuje informace o jeho přestavbách, architektuře a zejména vývojovou alternativu zaklenutí presbytáře, kterou autor sestavil. Bezpochyby se jedná o velmi přesnou analýzu, převedenou na obsahově bohatý text.¹⁰

Asi nejmladším zdrojem se nyní stala kniha s názvem *Soupis nemovitých kulturních památek okresu Prostějov*, který editovala Iva Orálková v roce 2012. Samotnému popisu kostela se věnuje Miroslav Chytil. Autor podává přehled o dataci kostela, popisu a kompletní literatuře, včetně pramenů, které se k němu vztahují. Celkově představuje velmi přehlednou publikaci, ve které jsou shrnuty všechny podstatné informace.¹¹

3 Dějiny obce Vřesovice do počátku 16. století

Obec byla s největší pravděpodobností osídlena již v pravěku. V roce 1913 bylo při stavebních pracích ve vesnici částečně odkryto pohřebiště, které nadále zkoumal Antonín Gottwald.¹² Působil v rodném Prostějově a okolí jako archeolog od konce 19. století a zasloužil se zejména o založení pravěké expozice v místním muzeu.¹³ Po jeho odborném zásahu bylo nalezeno celkem 11 hrobů s ostatky skrčenců a dále 8 odpadových jam. Nálezy v hrobech odpovídaly zvoncovitým nádobám. Jeden z hrobů obsahoval dýku, tzv. únětického typu. Josef Opletal zmiňuje, že po lidu kultury

⁹Ondřej Belšík, Barokní přestavba kostela sv. Petra a Pavla ve Vřesovicích na Prostějovsku, in: *Sborník Národního památkového ústavu – územní odborné pracoviště v Olomouci*, Olomouc 2010, s. 5 – 19.

¹⁰Jan Štětina, *Vřesovice: kostel sv. Petra a Pavla. Příspěvek k dataci klenby presbytáře*, uloženo v soukromém archivu autora, 2010.

¹¹Miroslav Chytil, Kostel sv. Petra a Pavla ve Vřesovicích, in: Iva Orálková (ed.), *Soupis nemovitých kulturních památek okresu Prostějov*, Olomouc 2012, s. 509 – 510.

¹²Josef Opletal, *Paměti Vřesovic*, Vřesovice 1933, s. 30.

¹³Karel Sklenář – Zuzana Bláhová-Sklenářová, *Biografický slovník českých, moravských a slezských archeologů a jejich spolupracovníků z příbuzných oborů*, Praha 2005, s. 192 – 193.

zvoncovitých nádob, se zde vystřídaly kultura lidu popelnicových polí a kultura platěnická.¹⁴

Není známo datum založení samotné vesnice. Zástavba se začala pozvolna objevovat proti sobě na obou stranách návsi. Tato část se nazývala dvůr.¹⁵ Zásadním momentem v dějinách Vřesovic je skutečnost, že byly roku 1151 darovány klášteru Hradisko u Olomouce.¹⁶ Původně benediktinský klášter založil v roce 1078 kníže Ota I. Sličný, společně se svou manželkou kněžnou Eufemií. Ovšem již zmíněného roku 1151, za olomouckého biskupa Jana III., byli uvedeni do kláštera premonstráti.¹⁷ Právě při této příležitosti byly Vřesovice společně s dalšími pozemky darovány klášteru. Zasloužil se o to kníže Ota III. a mnil je jako zádušní dar za svoji dceru Svatavu. Od této doby se staly Vřesovice majetkem kláštera Hradisko a setrvaly tak až do jeho zrušení v roce 1784.¹⁸

Historie kláštera je s Vřesovicemi neodmyslitelně spjata. Ves byla této instituci podřízena a osudy kláštera měly tudíž přímou návaznost na osud její. Nastala postupná změna právních poměrů jako například zavedení poplatků klášteru místo knížeti či ustanovení soudní moci. Stejně tomu bylo i u ostatních držných statků a panství. Roku 1160 zbavil král Vladislav I. obyvatele Nákla povinnosti roboty a válečných výprav. O všem rozhodoval opat a jemu se měli podříditi. Stejně podmínky začaly brzy platit i pro Vřesovice.¹⁹

Po relativně klidné době ovšem nastal zvrat. Klášter Hradisko byl v roce 1241 napaden Mongoly a potýkal se s majetkovými rozepřemi. Daleko větší zásah přišel o téměř dvě stě let později, v roce 1432, když byla Olomouc v obležení husitů. Popleněný klášter byl v důsledku událostí na příkaz městské rady srovnán se zemí.²⁰ Tehdy byly majetky v cizím držení, ale kdo měl ve správě Vřesovice není známo.

¹⁴Viz Opletal (pozn. 12), s. 31.

¹⁵ František Faktor, *Popis okresního hejtmanství prostějovského*, Praha 1898, s. 56.

¹⁶ Antonín Boček, *Codex diplomaticus et epistolaris Moraviae I, Ab annis 396 – 1199, Olomouci: Ex typographia Aloysii* 1836, s. 263.

¹⁷ Jana Opletalová – Jiří Kroupa, Olomouc – Klášterní Hradisko, in: Dušan Foltýn (ed.), *Encyklopedie moravských a slezských klášterů*, Praha 2005, s. 513.

¹⁸ Gregor Wolny, *Kirchliche Topographie von Mähren, meisst nach Urkunden und Handschriften, Olmützer Erzdiöcese, I. Band*, Brünn 1855, s. 393.

¹⁹ Viz Opletal (pozn. 12), s. 39.

²⁰ Viz Foltýn (pozn. 17), s. 514.

Vyplaceny byly roku 1444 opatem Mikulášem Rysem.²¹ Sotva se majetek navrátil zpět do původních držav, byl klášteru znovu odňat po roce 1468, neboť kvůli podpoře strany Jiřího z Poděbrad proti Matyáši Korvínovi, bylo papežem Pavlem II. povoleno opětovné zboření kanonie.²² Podle Opletala rozdělil Matyáš majetek mezi své přívržence a Vřesovice se poté mohly ocitnout v zástavě u Jana Filipce z Prostějova. Novější literatura uvádí, že byl majetek kláštera rozdělen mezi město a kapitolu.²³ Do kterých rukou Vřesovice padly, zůstává ovšem nezjištěno. Klášteru Hradisko se navrátily zpět až kolem roku 1520.²⁴

Zajímavý je fakt, že od roku 1480, kdy ve vsi jako farář působil řádový kněz Jakub, není jediného záznamu o jeho nástupci až do roku 1578, kdy úřad zastával jistý pan Jiří. První jména jsou v místní Pamětní knize zaznamenávána od roku 1417 a s onou mezerou pokračují do současnosti. Je těžké dopátrat se důvodu, proč tomu tak bylo, neboť nebyl nalezen soudobý dokument, o který by bylo možné opřít domněnky. Pamětní knihy a prameny vztahující se k Vřesovicím nepodávají žádné vodítko, které by pomohlo určit další směr pátrání po odpovědi.

4 Kostel sv. Petra a Pavla ve Vřesovicích

4.1 Stavební vývoj

První zmínka o kostelu pochází z roku 1453. Tehdy působil ve Vřesovicích jako farář bratr Václav.²⁵ Jaroslav Mathon uvádí, že nynější kostel pochází z 15. století a jeho předchůdce mohl být postaven ze dřeva, či místo něj mohla stát tvrz zničená později husity,²⁶ jejíž existenci není možno prokázat bez hlubšího stavebního průzkumu podloží kostela. Tato myšlenka týkající se tvrze, se pochopitelně nabízí díky umístění kostela na návrší. Mladší autoři se o tvrzi nezmiňují. Podle Zdenky Bláhové pochází

²¹ Viz Opletal (pozn. 12), s. 41.

²² Viz Opletalová – Kroupa (pozn. 17), s. 514.

²³ Leoš Mlčák – Markéta Ondrušková – Vladimír Hyhlík, *Olomouc: Klášterní Hradisko: bývalá premonstrátská kanonie*, Církevní památky, sv. 51, Uherské Hradiště 2011, s. 8.

²⁴ Viz Opletal (pozn. 12), s. 42 – 43.

²⁵ Viz Wolny (pozn. 18), s. 391.

²⁶ Jaroslav Mathon, *Prostějov a okolí ve světle svých historických a uměleckých památek*, Prostějov 1924, s. 45 – 46.

samotné kamenné jádro kostela pravděpodobně ze 14. století a jednalo se o jednodílnou stavbu s polygonálně ukončeným presbytářem. Opěrné pilíře na vnější straně ukazují podle rozmístění na původní zaklenutí dvěma poli křížové klenby²⁷ s šestipaprskovým závěrem. [1] Jan Štětina, který se s tímto názorem ztotožňuje, dále zmiňuje, že se zde nenacházela meziklenební žebra, neboť v příporách nejsou patrné jejich výběhy. Dále se domnívá, že celková výška presbytáře zůstala pravděpodobně nezměněna.

Lod' kostela patrně stála na místě dnešní lodi, ovšem její bližší podobu nelze bez hlubšího průzkumu pohledově rekonstruovat. Do polygonu byla vestavěna původně čtyři gotická okna s lomeným záklenkem. Kružba není ani na jednom z nich do dnešní doby dochována. V exteriéru presbytáře se v rohu mezi východní stranou opěrného pilíře a jižní stěnou nachází figurální maska usazená v podokenní římsě.²⁸ [2] Zda se opravdu jedná o masku figurální, není jasné, neboť po již zmíněných nedávných stavebních úpravách byl celý plášť kostela pokryt novou fasádou, která tento prvek oslepila.

Za jiné dochované části z nejstaršího stavebního období se dají pokládat konzoly, přípory a výběhy klenebních žebířů. Konzoly s vegetabilním motivem, velmi těžce překrytých vrstvami nátěrů, se jeví jako původně určeny pro jinou stavbu vzhledem k jejich subtilnosti a nepoměru v síle přípor. [3] Protože mají ovšem tektonickou funkci, nemohly být osazeny dodatečně.²⁹ Tyto kamenické prvky včetně figurálních masek, by si jistě zasloužily samostatnou analýzu, u konzol primárně určující jejich původ.

Další stavební úpravou kostel prošel nejspíše na konci 15. století, kdy mohla být vyzdvihena stávající klenba, která je jedním hlavních témat této práce. [4] Nahradila starší klenbu zmíněnou v první fázi vývoje stavby.³⁰ Důvod není zcela znám. Patrně mohla být stará klenba poškozená vlivem česko-uherských válek. Bohužel z tohoto období není dochován záznam o osudech kostela. O tom, kdo byl donátorem přestavby a z jakého důvodu vlastně proběhla, lze uvažovat pouze hypoteticky. Bohužel se k této

²⁷Zdenka Bláhová, *Kostel sv. Petra a Pavla ve Vřesovicích*, in: Ivo Hlobil – Marek Perůtka (ed.), *Od gotiky k renesanci: výtvarná kultura Moravy a Slezska 1400-1550*, sv. 3, *Olomoucko*, Olomouc 1999, s. 249.

²⁸ Jan Štětina, *Vřesovice: kostel sv. Petra a Pavla. Příspěvek k dataci klenby presbytáře*, soukromý archiv, 2010, s. 1.

²⁹Ibidem, s. 2 – 3.

³⁰Viz Bláhová (pozn. 27), s. 249.

skutečnosti přidává i ona ztracená či neexistující informace o identitě farářů, působících v letech 1480–1578 ve farnosti.

Kostel podlehl roku 1603 požáru způsobenému přímým zásahem blesku. O čtyři roky později nechal opat Jiřín Pavorin provést novou stavbu kostela, ten byl ovšem zničen za úplně stejných okolností v roce 1672. Po této události ho dal opětovně vystavět opat Alexius (Alexander) Worstius, který zároveň posvětil jeho základní kámen dne 15. června 1673. Svědčí o tom jeho znak nade dveřmi v předsíni. [5]

Tehdy byla připojena k presbytáři stávající loď, která ovšem později prošla dalšími úpravami. V době svého vzniku byla po obou stranách širší o dva metry než kněžiště.³¹ Severní i jižní strana lodi byla prolomena třemi okny s půlkruhovým záklenkem. Je ale možné, že přestavba nebyla dokončena úplně. Nalezené omítky původní exteriérové části hlavní lodi kostela ukazují odhalené rezné zdivo a nezazděné části, které by při omítání kostela byly jistě zakryty.³²

Wolny zmiňuje ještě jednu situaci, jež nastala mezi těmito dvěma přestavbami a kterou přebírá do své knihy i Josef Opletal s malým doplněním. V roce 1643 celé Vřesovice po pádu švédských vojsk vyhořely a s nimi zůstal značně poničen i kostel s farou.³³

Rozsah konkrétních škod není uveden, ale nachází se v ní výtržek z dopisu prostějovského děkana, určený pro opata kláštera Hradisko z roku 1658 ztěžující si na situaci ve farnosti (fara byla tehdy již 15 let bez duchovního správce) a který je převzat v přesném znění. „*Kostel a fara hrozí sesutím, ačkoliv by částí každoročního desátku dobře mohly býti vystavěny.*“³⁴ Dále Opletal píše, že ještě tentýž rok přišel do Vřesovic jako administrátor Martin Oklescuis a „*pro kostel zaopatřil nejpotřebnější bohoslužebná roucha a vše, čeho bylo třeba.*“³⁵ Lze-li toto tvrzení brát doslova, pod pojmem „vše“ si snad lze představit také částečnou obnovu kostela, neboť ve stavu hrozícího rozpadu by budova nejspíše nemohla sloužit svému účelu. Žádnou další

³¹ Viz Opletal (pozn. 12), s. 148 – 149.

³² Ondřej Belšík, Barokní přestavba kostela sv. Petra a Pavla ve Vřesovicích na Prostějovsku, in: *Sborník Národního památkového ústavu – územní odborné pracoviště v Olomouci*, Olomouc 2010, s. 15.

³³ Viz Opletal (pozn. 12), s. 151.

³⁴ Ibidem, s. 151 – 152.

³⁵ Ibidem

informaci o tom, co se dělo následně, nezmiňuje ani Wolny, ani Opletal. Současní autoři tuto skutečnost do stavebních dějin kostela neuvádějí.

Nástupcem Alexia Worstia se stal Norbert Želecký z Počenic.³⁶ Za svého působení nechal v roce 1686 kostel stavebně upravit. Byly prolomeny do té doby exteriérové zdi kostela a přistavěny dvě nižší boční lodě, každá se dvěma půlkruhovými okny, z nichž k severní lodi v jedné rovině usedala sakristie stejné výšky. [6] Sakristie měla prolomené okno rovněž s půlkruhovým záklenkem na východ. V interiéru byly boční lodě od hlavní lodi děleny mohutnými sloupy. Nacházely se v nich celkem čtyři oltáře. V severní lodi to byl oltář sv. Norberta (později nahrazen oltářem Panny Marie) a oltář sv. Jana Nepomuckého. V jižní lodi se nacházely oltáře Neposkvrněného početí Panny Marie a sv. Barbory.³⁷

V podkroví severní boční lodi jsou dosud zachovány původní šedobílé barokní omítky, tvořící výpovědný materiál o rozšíření kostela ke konci 17. století. [7] Fasáda nesla v barokních omítkách bosáž zhotovenou rytím kovové špachtle do ještě vlhké omítky. Jednotlivé obdélníky měly velké rozměry a střídaly se velikostí na menší a větší. Fasáda tedy nabyla iluzivního dojmu. Díky průzkumu omítek a podkroví stavby se Ondřej Belšík domnívá, že kostel byl orientovanou bazilikální stavbou s vysokou hlavní lodí a ustoupeným kněžištěm a se střechami sedlového a pultového typu. Fasáda barevně kontrastovala s bíle natřeným iluzivním armováním a střešní krytinou červené barvy.³⁸

Volně stojícími stavbami náležejícími ke kostelu jsou kostnice s kaplí sv. Kříže z roku 1717, stojící na jižní straně od boční lodi [8] a volně stojící věž na západě od presbytáře (v průčelí na východě se nachází strmý sráz). [9] Tato věž byla při opravách kostela za Alexia Worstia také opravena, ale v roce 1747 spadla. Ještě téhož roku byla ovšem obnovena. Původní staré zvony, které se uvnitř nacházely, byly zabaveny za první světové války.³⁹ K jižní boční lodi kostela, byla na západní straně přistavěna předsíň a byla upravena sakristie na východní straně. Tehdy ustoupila do kaple v severní lodi, protože původní místnost začala sloužit jako oratoř pro zámecké úředníky. Došlo také k probourání velkého okna z bývalé sakristie směrem do kněžiště,

³⁶ Viz Mlčák (pozn. 23), s. 11.

³⁷ Viz Opletal (pozn. 12), s. 149.

³⁸ Viz Belšík (pozn. 32), s. 5 – 19.

³⁹ Viz Opletal (pozn. 12), s. 155 – 157.

keré dobře nekoresponduje s gotickým vzhledem interiéru presbytáře.⁴⁰ Zazdění gotických oken presbytáře, bylo uskutečněno nejspíše v téže době.⁴¹ [10] Primárně bylo nutné zazdít pouze východní okno, aby mohl být zavěšen velký oltářní obraz zobrazující sv. Petra a Pavla od Josefa Pilze z roku 1772, ale nakonec byla zazděna všechna. Stalo se tomu v době okolo roku vyhotovení obrazu.⁴²

V obou průčelích kostela byly zřízeny nové štíty hlavní lodi a také byla kolem kostela postavena ohradní zeď táhnoucí se okolo celého areálu staveb a přilehlého hřbitova. Její výška je v jednotlivých úsecích nestejná. Na východní straně je do ní integrována márnice. [11] Hlavní vstup je situován na severu. Brána s železnou mříží nese štít, v němž se nachází nika se sochou sv. Jana Nepomuckého.⁴³ Po bocích brány jsou osazeny barokní sochy Ukřižování (vlevo) a Panny Marie (vpravo), vytvořené na náklad Marianny Labounkové, jak uvádí Pamětní kniha Vřesovic. [12]

Na konci 18. století nechal vřesovický farář Jindřich Fiala v roce 1789 plně zazdít obě boční lodě. V roce 1834, za faráře Jiřího Sehoře, došlo k jejich částečnému opětovnému otevření hlavně v jejich východních částech (kde se nacházely kaple) a pořízení kamenných schodů vedoucích ke kostelu, které nahradily původní dřevěné, tehdy kryté. [13] Také sakristie byla znovu využívána na svém původním místě. Mohla být touto dobou zaklenuta neckovou klenbou [14] a vítězný oblouk presbytáře zahrocen.⁴⁴

Sehoř byl chápán jako velký dobrodinec a ve velké míře se zasloužil o zvelebení celého areálu kostela. V roce 1845 pořídil na svůj náklad novou dlažbu, která měla být v kostele položena. Stalo se tak až po roce 1907, kdy začal úřad zastávat Emanuel Hickel. Břidlicová dlažba nahradila onu původní z pálených cihel. V roce 1880 byl kostel také vymalován a 1882 dostal sanktusníkovou věž na náklad Augustina Labounka a jeho sestry Marie.⁴⁵ [15]

Pamětní kniha Vřesovic nese záznam, že po roce 1889 byl kostel vymalován nástěnnými malbami technikou olejových barev. Jednalo se o poměrně kvalitní malby

⁴⁰ Ibidem, s. 147.

⁴¹ Viz Štětina (pozn. 28), s. 4.

⁴² Viz Mathon (pozn. 26), s. 47.

⁴³ Iva Orálková, Vřesovice: Kostel sv. Petra a Pavla, in: Iva Orálková (ed.), *Soupis nemovitých a kulturních památek okresu Prostějov*, Olomouc 2012, s. 511.

⁴⁴ Viz Štětina (pozn. 28), s. 4.

⁴⁵ Viz Opletal (pozn. 12), s. 148 – 152.

nacházející se v polích síťové klenby, pod úrovní okenních parapetů presbytáře a na vítězném oblouku, který jej odděluje od hlavní lodi. Na vítězném oblouku se malby nachází dodnes, ale zbytek maleb byl v průběhu 20. století zamalován na bílo. Jaroslav Mathon se o jejich existenci zmiňuje jako o poměrně nedávných a dobře provedených, neboť nijak nerušily vzájemné působení gotického (architektura) a barokního stylu (oltářní obraz).⁴⁶ Existuje dobová fotografie uložená v Pamětní knize Vřesovic, která zobrazuje stávající i dnes již ztracené malby. [16] Také je na ní vidět velké kruhové okno prolomené v jižní straně presbytáře⁴⁷ na místě původního gotického okna, které bylo zazděno.⁴⁸ Rok jeho vzniku je nedohledán, ale zmiňuje ho ve své knize Jaroslav Mathon, čili ve 20. letech 20. století zde již určitě bylo.

V roce 1923 došlo k plné elektrifikaci kostela a mezi lety 1928–1934 k úplnému otevření bočních lodí, tedy i navrácení kostela do jeho původního vzhledu po přestavbě ke konci druhé poloviny 17. století. Zároveň byla ve stejnou dobu obnovena dvě zazděná gotická okna v presbytáři, konkrétně severovýchodní a jihovýchodní.⁴⁹ [17][18] Do nich byly pořízeny vitráže s postavami sv. Cyrila a Metoděje. Vitrážemi byla nejspíše v této době opatřena i okna v hlavní lodi.

Ovšem snad největší zásah do podoby a architektury kostela ve 20. století, byl proveden v roce 1967. Došlo k odstranění mladších omítek z vnější strany lodí i presbytáře a bylo odhaleno původní ostění gotických oken a armování opěrných pilířů. [19] Cílem nové omítky bylo z části rekonstruovat původní gotickou podobu kostela. Dále bylo zazděno velké kruhové okno v presbytáři.⁵⁰ Počátkem 70. let byl kostel podle svých interních záznamů vymalován i zevnitř. Nejspíše tehdy byly překryty nástěnné malby z 19. století.

Zřejmě prozatím poslední velká rekonstrukce kostela proběhla v roce 2010. Kromě statického zajištění, odvlhčení a jiných podobných zásahů, dostal celý plášť kostela nový bílý sjednocující nátěr. Společně s ním dostaly novou fasádu i věž a

⁴⁶ Viz Mathon (pozn. 26), s. 46.

⁴⁷ Bílá plocha na fotografii vpravo mezi příporami.

⁴⁸ Viz Štětina (pozn. 28), s. 4.

⁴⁹ K tomuto mohlo nejspíše dojít po roce 1933, neboť Josef Opletal, popisující kostel ve své knize z uvedeného roku, zmiňuje stále zazděná okna.

⁵⁰ Viz Belšík (pozn. 32), s. 7.

kostnice. Interiér byl vymalován taktéž, přičemž nátěrovou žlutou okrovou barvou byla natřena i žebra klenby. Opětovné práce na interiéru kostela proběhly v roce 2016.

4.2 Architektura

Areál kostela sv. Petra a Pavla stojí na vysokém návrší, nacházející se na samotném jižním konci vesnice. Právě ono návrší umožňuje jeho viditelnost z velké dálky v jinak málo kopcovité krajině. Je obehnán místy nestejně vysokou kamennou zdí s hlavním vchodem na severu, která kolem něj vytváří uzavřený prostor.

Kostel je orientovaná podélná třílodní stavba bazilikálního typu s polygonálně uzavřeným presbytářem a k němu přiléhající sakristií obdélného půdorysu, západní zdí navazující na severní boční loď. Jižně od kostela se nachází volně stojící kostnice s Kaplí sv. Kříže o půdorysu řeckého kříže. Pár metrů východně od kostela stojí rovněž volně hodinová věž o přibližně čtvercovém půdorysu. Zcela na východě za hlavní plochou hřbitova se v nároží ohradní zdi nachází márnice obdélného půdorysu. Do jižního nároží ohradní zdi je prolomena malá železná branka vedoucí na polní cestu.

Fasády kostela, kostnice a hodinové věže jsou sjednoceny do hladké omítky bílé barvy. Na hlavní a vedlejších lodích kostela je povrch omítky zcela hladký, na kněžišti je možno pod nátěrem pozorovat tvarovost stavebního materiálu.

Presbytář kostela je tvořen původně pěti stranami osmiúhelníku se čtyřmi odstupňovanými opěrnými pilíři, patrně z pískovce. Opěrný pilíř na severní straně byl umístěn a v podkroví se dosud jeví jeho pozůstatky i s původními omítkami.⁵¹[20] Pulty opěráků jsou strmé, doplněné průnikem sedlové stříšky. [21]

V presbytáři se nachází celkem tři gotická lomená okna, bez kružeb, z nichž východní okno je viditelné, ale zazděno. [22] Okna jihovýchodní a východní mají šikmé špalety, severní okno má špaletu pravouhlou.⁵² Nezazděná okna jsou opatřena kovovou mříží. V úrovni okenních parapetů a přes opěráky probíhá souběžná podokenní římsa. V nároží hlavní lodi a presbytáře je do ní integrována již zmíněná maska, dříve nejspíše

⁵¹Ibidem, s. 13.

⁵²Viz srovnání obrázků 17 a 18.

figurální.⁵³ Z dnešního pohledu se dá konstatovat, že vyobrazovala nejspíše hlavu lidské figury s pokrývkou hlavy, zalamující se na svých koncích mírně vzhůru. Při blízkém pohledu by se mohly zdát patrné náznaky očí, či jiné členění v horní oblasti „obličejové“ části, ale s jistotou nelze vyřknout spolehlivý závěr, protože obrazový záznam předchozího stavu nebyl dohledán, či vůbec neexistuje. Kněžiště je kryto valbovou střechou s latinským křížem na hřebeni. Sakristie je pravoúhlého půdorysu a je postavena při severní stěně presbytáře. Střecha je pultová, stejně jako u boční lodi, na kterou navazuje. Její východní stěna je prolomena pravoúhlým oknem s obloukovým záklenkem a její severní stěna vchodem.

Hlavní loď je nejvyšší a po každé straně je prolomena třemi menšími okny s obloukovým záklenkem a rovnými špaletami. [23] Hlavní západní průčelí je nepřístupné, neboť vede do strmého srázu. Po bocích na něj navazuje ohradní zeď. Jeho fasáda je hladce provedena a je prolomena dvěma obdobnými okny ve dvou etážích.

První etáž odpovídá přízemí a okno je zde menší se segmentovým záklenkem a výraznými špaletami. V druhé etáži, odpovídající kúru, je okno větší, ale stejného typu jako ostatní v hlavní lodi s obloukovým záklenkem. Na profilovanou korunní římsu, obíhající celou stavbu, dosedá štít. Ve střední části se nacházejí dva mělké pilastry, nesoucí trojúhelný fronton. Po bocích jsou osazena volutová křídla a čtyřboké komolé Jehlany.⁵⁴ Ve střední části štítu je prolomena mělká nika a nad ní dva malé okuly vedoucí do podkroví. [24] Východní štít je hladký pouze se stejnými kruhovými otvory. Jeho velkou část kryje střecha presbytáře. Hlavní loď má sedlovou střechu, na jejíž východní straně se nachází sanktusníková polygonální věž s lucernou a cibulí, završená makovicí s patriarším křížem.

Těsně pod okny hlavní lodi jsou připojeny boční lodě s pultovými střechami, z nichž severní je současně delší díky přístavbám: na západě o předsíň a na východě o sakristii. Jižní stěna jižní lodi je prolomena dvěma okny s obloukovým záklenkem, z nichž západní je podstatně menší. Jižní loď není na západě stejně dlouhá jako loď hlavní a je tedy mezi nimi pravoúhlý prostor, v němž se v jižní stěně hlavní lodi nachází boční vchod do kostela. [25] Severní stěna severní lodi je také prolomena dvěma okny s obloukovým záklenkem, z nichž západní okno je rovněž menší. Na rozdíl od jižní lodi,

⁵³Viz Štětina (pozn. 28), s. 1.

⁵⁴Volutová křídla nesou konvexní a konkávní prvky. Viz. Belšík (pozn. 32), s. 8.

má okno i na západě, které je stejné jako větší okno, nacházející se na její severní straně. Všechna okna v přízemí jsou opatřena kovovými mřížemi stejně jako u presbytáře. V severní stěně se v západní části nachází hlavní vchod do kostela vedoucí do předsíně. [26]

Ve vnitřní části vede předsíň směrem na jih do interiéru. Předsíň tvoří samostatnou místnost průchozí dveřmi. Na východní straně se nachází schodiště, jímž se lze dostat na kruchtu. Vstup do lodi kostela se nachází naproti hlavnímu vchodu.

Celý interiér kostela je barevně sjednocen do nátěru bílého odstínu. Hlavní loď je od bočních oddělena arkádami, mezi nimiž se nacházejí pilastry, vyskytující se i uvnitř bočních lodí. Hlavní loď je zaklenuta třemi poli valené klenby s lunetami oddělené pasy, které nasedají na hlavice pilastrů. [27] V lunetách jsou umístěna proti sobě již zmíněná okna s obloukovým záklenkem. Boční lodě, zaklenuty obdobně, jsou volně průchozí a opatřeny oltáři. V jižní boční lodi se na západním konci nachází místnost využívaná jako zповědnice, jejíž klenutí je překryto dřevěným bedněním, sloužící k tepelné izolaci místnosti.

Presbytář je od hlavní lodi oddělen vítězným obloukem. Původně měl nejspíše obloukový záklenek, který byl při pozdějších úpravách kostela zahrocen.⁵⁵ Jeho západní strana otevřená do lodi nese dosud část nástěnných maleb, které kdysi pokrývaly také celou plochu stěn a klenebních polí presbytáře. [28] Zabírají pouze tu část oblouku, která se výškově rovná hlavicím pilířů mezi arkádami.⁵⁶

Ve středu oblouku je v nebesích zobrazen Ježíš Kristus, kterého doprovází dva andělé, každý po jednom boku. Vlevo je zobrazena klečící Panna Marie a kolem ní pět apoštolů, všichni obráceni směrem k Ježíši v adoračním gestu. Zbylých šest apoštolů se nachází na pravé straně. Scéna je takto naprosto vyvážená a Kristus je akcentován středem oblouku. Ikonograficky se tedy nejspíše jedná o scénu Nanebevstoupení Páně.

Výjev je ohraničen obvodovou linií, která ho dole na obou stranách ukončuje nestejně velkými obloučky. Obloučky byly původně plochy, kde se nacházela malovaná oblaka, jemně se vznášející na úrovni země (tam, kde je umístěna Panna Marie a apoštolové) a klesající až dolů, po celé ploše nosné zdi k zemi. [29] Původně byl oblouk tedy vymalován po celé své západní straně. Dalo by se snad uvažovat, že malba dělila

⁵⁵ Viz Štětina (pozn. 28), s. 4.

⁵⁶ Dalo by se říct lehce nad úrovní paty oblouku.

kostel na tři sféry a oblaka fungovala symbolicky jako dělící prvek. Kristus je nejvýše postavený, hned pod ním se nachází jeho blízcí a úplně dole pod masou oblaků věřící. Hranice mezi nejvyšším a středním plánem navíc není vyloženě striktně stanovena, pouze jemně prostřednictvím již zmíněných oblaků. Dnes je ovšem tento možný koncept narušen odebráním části malby. Z dochované fotografie je při srovnání se současným stavem na první pohled patrné, že v průběhu své existence prošel výjev více přemalbami. Rozdíly jsou viditelné v plášti Panny Marie a detailech kolem ní, jako jsou kameny, stébla trávy, horizont krajiny, ale našla by se jistě ještě spousta dalších takových příkladů, zvláště po hlubším průzkumu. Malba dále nese pár znatelných prasklin.

Obdélné stavení sakristie je prolomeno dvěma okny, z nichž jedno směřuje do presbytáře a druhé, prolomené ve východní zdi, směřuje ven. V severní stěně se nacházejí vchodové dveře. Dnes tento vchod používají pouze osoby pověřené správou kostela. Místnost je zaklenuta neckovou klenbou.

Interiér presbytáře je prolomen v severní stěně vchodem s kamenným ostěním do již zmíněné sakristie, po jehož pravé straně se nachází ono pravoúhlé interiérové okno s obloukovým záklenkem. V polygonálních stěnách jsou prolomena dvě původně gotická okna s lomeným záklenkem (severovýchodní a jihovýchodní). Východní je zazděno, neboť ustoupilo hlavnímu oltáři, jehož obraz bylo nutné zavěsit.⁵⁷ Jižní stěna byla původně nejspíše prolomena gotickým oknem, které bylo později rovněž zazděno⁵⁸ a na jeho místě bylo snad někdy na počátku 20. století prolomeno velké kruhové okno. Dnes se již žádné jiné okno na tomto místě nenachází a stěna je plně zazděna. Původně byl podle Zdenky Bláhové presbytář zaklenut dvěma poli křížové klenby s šestipaprskovým závěrem. Později byla stará klenba nahrazena sítovou žebrovou klenbou, stylově odpovídající pozdní gotice.⁵⁹

Sítová klenba je na západní straně tvořena velkým čtvercovým polem, jehož diagonální klínová vyžlabená žebra jsou v průtnutí uzavřena svorníkem, který nese reliéfní motiv, jevící se jako růže či rozeta. [30] Rozeta je nejspíš vytvořena z plechu, či

⁵⁷ Viz Mathon (pozn. 26), s. 47.

⁵⁸ Viz Štětina (pozn. 28), s. 1.

⁵⁹ Viz Bláhová (pozn. 27), s. 249.

podobného materiálu, jak zmiňuje Jan Štětina.⁶⁰ Dnes je překryta barevným nátěrem, shodujícím se s nátěrem na žebrech klenby. Nejspíše se nebude jednat o původní gotický prvek. Na žebra tohoto pole po bocích navazují dvě diagonální žebra, vyrůstající z prostředních přípor severní a jižní stěny. Z těchto přípor rovněž vyrůstají dvě další diagonální žebra, protínající se bez svorníku nad úroveň vrcholu východního okna.

Klenba je tedy tvořena ze dvou paralelně běžících žeber na severní i jižní straně, které se protínají ve východní části nad úroveň oltáře a na západní straně jsou svázána svorníkem ve vrcholu klenby. Z východní strany na žebra tohoto pole navazují dvě další, naznačující možné pokračování tohoto vzorce. [31]

Západní část klenby není vázána na stěnu vítězného oblouku. Žebra končí v nárožích severní a jižní stěny sousedících s jeho východní stěnou. Ostatní žebra vystupují ze silných půlválcových přípor, zapuštěných až pod rovinu parapetů oken. Pod příporami se nachází ornamentálně zdobené konzoly. Mezi konzolou a příporou jsou polygonální krycí desky. Konzoly nesou vegetabilní výzdobu tvaru trojlístků, částečně oslepených nánosy barev po výmalbách kostela. Oproti velmi hmotným příporám jsou konzoly subtilní,⁶¹ což tvoří na pohled jasný nesoulad. Oba tyto prvky pocházejí nejspíše z výstavby ve 14. století.⁶² Váha celé klenby je rozložena na původní opěrné pilíře. Stávající síťová klenba byla pravděpodobně vyzdvižena s využitím starších klenebních výběhů, což způsobuje drobné nepřesnosti, např. na zalamování jejích žeber. [32] Také opěráky zvenčí v některých případech nekorespondují se směrem zaklenutí v interiéru.⁶³ Žebra ukončená v nárožích západní stěny, vykazují absenci přípory a konzoly, přičemž jihozápadní žebro pozvolna přechází do stěny [33] a severozápadní žebro je zcela useknuto. [34]

⁶⁰ Viz Štětina (pozn. 26), s. 1.

⁶¹ Také nesoulad půlkruhu přípory a polygonu konzoly.

⁶² Viz Štětina (pozn. 26), s. 2.

⁶³ Ibidem, s. 2 – 3.

5 Kostel sv. Petra a Pavla v kontextu soudobé architektury

Stavební aktivity na kostele a jeho přilehlých stavbách byly v minulosti dobře dokumentovány, zejména od přestavby za Alexia Worstia do současnosti. Zajištěn byl rovněž průzkum fasád, který přispěl k odhalení dalších, méně viditelných faktů týkajících se úprav kostela v době baroka.⁶⁴ Prameny o středověkých pracích na kostele jsou ovšem daleko skrovnější. Informace o možné historii jeho gotických částí přináší mladší a současní autoři se svými příspěvky k dataci oné klenby, nacházející se v presbytáři. Cílem této kapitoly je pokusit se usadit presbytář kostela do soudobé gotické architektury a blíže datovat klenbu vřesovického kostela, za pomoci jejího srovnání se soudobými stavbami a historickými fakty ji zařadit do vývoje české gotické klenby.

Mladší a současní badatelé ve svých pracích vyslovili několik myšlenek, které lze prověřit a na jejich základě se držet v dalším bádání. Zdenka Bláhová usazuje presbytář kostela do 14. století a klenbu do konce 15. století, kam by mohla stylově zapadat. Jaroslav Mathon datoval klenbu po roce 1483 a dále přemýšlel nad spojitostí stylu klenby s Matějem Rejskem z Prostějova, který by časově vyhovoval. Jan Opletal uvažoval nad vlastnictvím Vřesovic Janem Filipcem, který by v tomto postu snad i mohl souviset se stavební aktivitou. Tyto otázky budou dál postupně rozvíjeny.

Kostel sv. Petra a Pavla pochází v jádru snad již ze 14. století.⁶⁵ Polygonální závěr členěn jedenkrát odstupněnými opěrnými pilíři by možné dataci nasvědčoval. Opěráky v období rané gotiky působí spíše mohutným vzezřením. Naopak subtilněji působící opěráky vřesovického kostela a proniky sedlových stříšek patrně v jejich horní části by typologicky mohly zapadat do uvedené datace průběhu 14. a počátku 15. století.⁶⁶ Počet intaktně zachovaných gotických kostelů v okolí Olomoucka není příliš vysoký, neboť většina z nich prošla v mladších dobách přestavbami, které je změnily.

K porovnání vřesovického presbytáře budou uvedeny příklady kostelů, jejichž závěry jsou datovány do 14. století. Prvním z nich je kostel Nanebevzetí Panny Marie

⁶⁴ Viz. Belšík (pozn. 32), s. 5 – 19.

⁶⁵ Viz Bláhová (pozn. 27), s. 249.

⁶⁶ Jaroslav Herout, *Staletí kolem nás*, Praha 1961, s. 59 – 103.

v Cholině. [35] V jádru se jedná o gotickou architekturu, přestavěnou v 19. století v novogotickém stylu. Původním dochovaným gotickým prvkem je mimo jiné obvodové zdivo presbytáře. Opěrné pilíře nejsou původní, pochází z mladší fáze přestavby. Na jednom z nich se nachází deska informující o získání patronátního práva nad tímto kostelem opaty z kláštera Hradisko u Olomouce, roku 1326.⁶⁷ Polygonální pětiboký závěr kostela je prolomen gotickými okny s lomeným záklenkem a šikmými špaletami a se zdá typově odpovídat hodnotnému presbytáři kostela ve Vřesovicích, který je ovšem obohacen o původní opěrné pilíře. Gotické části kostela Nanebevzetí Panny Marie sahají do počátku 14. století, což odpovídá předběžnému určení datace vřesovického kostela. Je ovšem otázkou, zda kanovníci kláštera Hradisko byli po získání patronátního práva nad tímto kostelem s jeho středověkou architekturou nějak ve spojení či ne.

Stejně jako presbytář kostela v Cholině pochází ze 14. století také presbytář kostela sv. Tomáše z Canterbury v Mohelnici. [36] Kostel byl založen již před rokem 1247. V první polovině 14. století došlo k novostavbě presbytáře, sakristie a nejspíše i věže. V mladších etapách přestaveb dostala okna presbytáře novogotické kružby.⁶⁸ Presbytář samotný je opět pětiboký, opatřen jedenkrát odstupněnými opěrnými pilíři se sedlovou stříškou a gotickými okny se šikmými špaletami. V tomto případě již dochované středověké opěráky korespondují přímo s opěráky kostela sv. Petra a Pavla ve Vřesovicích. Kostel sv. Tomáše z Canterbury je kostelem v měřítku větším, což je dáno také tím, že se jedná o městský kostel. V případě porovnání dvou uvedených příkladů je nutné tento fakt brát v potaz.

Stejný případ, tudíž městský kostel, se týká i posledního příkladu, jímž je kostel sv. Prokopa v Letovicích. [37] Kostel byl postaven v rozpětí let 1370–1380 na náklady pánů z Letovic. Po zničení kostela v době třicetileté války a jeho následných přestavbách je v kostele ze středověké fáze zachováno obvodové zdivo presbytáře s jeho opěrnými pilíři.⁶⁹ Opět polygonální presbytář je opatřen v nárožích dvakrát odstupněnými opěráky, má původní gotická okna zazděna, místo nich jsou do zdi

⁶⁷ Kostel Nanebevzetí Panny Marie v Cholině, *Národní památkový ústav: Památkový katalog*, <https://pamatkovykatalog.cz/kostel-nanebevzeti-panny-marie-535238>, vyhledáno 10. 4. 2021.

⁶⁸ Bohumil Samek, *Umělecké památky Moravy a Slezska 2. J-N*, Praha 1999, s. 543 – 548.

⁶⁹ Pavel Vybíhal – Bohumil Kocina, *Kostel sv. Prokopa v Letovicích*, Letovice 2008, s. 61 – 69.

prolomena menší novodobá okna s půlkruhovým záklenkem. Na fasádě jsou ovšem patrné zbytky původního ostění oken, které prozrazuje, že okna byla vysoká s lomeným záklenkem. Stejně jako ve dvou předchozích případech je podobnost s kostelem ve Vřesovicích dána polygonálním závěrem, typem oken a také typem opěráků. V tomto případě se v nich zde nenachází sedlová stříška, ale rovná.

Ve spojitosti s uvedenými informacemi se dá říci, že presbytář kostela sv. Petra a Pavla ve Vřesovicích odpovídá architektuře 14. století na Moravě. K této nejstarší fázi jeho výstavby se nevztahují žádné prameny a bližší datace presbytáře by snad mohla být analyzována na základě zmíněné figurální masky, nacházející se v nároží jižního opěráku a stěny presbytáře. [2] Jak uváděl Jan Štětina, maska nebyla dodatečným prvkem osazeným do podokenní římsy, ale byla vytesána společně s ní z jednoho kusu kamene, což znamená, že je stejného stáří jako presbytář. Snad by pomohlo porovnání dobových nástěnných a deskových maleb s dosud čitelným prvkem možného účesu, na který měly nánosy přemaleb z nové fasády menší vliv než na obličejovou část a který by mohl být datovací pomůckou.

Maska zobrazuje s velkou pravděpodobností lidskou hlavu a je vytesána stylizovaně. Je malého měřítka, přibližně 10x8 cm. V podokenní římsce je nasazená šikmo, spodní částí dovnitř římsy. Nánosy barvy z fasády masku částečně oslepily, ale nedá se vyloučit její destrukce již v dřívější době zvětráním, či případným osekáním. Na příkladu sochařských děl by se možná shoda dala vypožorovat například na jedné z mužských postav ve scéně Ukřižování na tympanonu severního portálu kostela Panny Marie před Týnem z 80. let 14. století,[38] či jedné z postav na konzole při severním portálu téhož kostela.⁷⁰ [39] Blíže lokalizovaný sochařský příklad, datovaný do 70–80. let 13. století, se nachází v Olomouci a je jím figurální hlavice z dómu sv. Václava. [40] Zde by se dala pozorovat možná podobnost v typologii tvaru obličeje, ovšem opět s vědomím rozdílné kvality obou děl. Vzhledem k míře stylizace vřesovické masky nelze prohlásit tyto návrhy za jednoznačné řešení. Bližší analýza zaměřená přímo na tento prvek, spojená i s možným restaurátorským počinem, by mohla badatelskou možnost v tomto směru výrazně podpořit.

⁷⁰Albert Kutal – Josef Ehm, *České gotické sochařství 1350 – 1450*, Praha 1962, s. 310 – 311.

Celkově lze říci, že presbytář kostela obecnými prvky odpovídá uvedeným příkladům ze 14. století. Osoby zodpovědné za vznik původního kostela zůstávají ovšem pro nedostatek pramenů anonymní, ale naskýtá se velká možnost, že zadavatel mohl pocházet z okruhu kláštera Hradisko, které v uvedené době Vřesovice vlastnilo.

Pro začátek vývoje analýzy spojené s klenbou je třeba důkladně zhodnotit historické okolnosti jejího vzniku. 15. století, zejména druhá polovina, se kláštera Hradisko dotkla ve formě politických neshod mezi příznivci Jiřího z Poděbrad a Matyášem Korvínem a následného opakovaného zničení celého konventu.⁷¹ Je tedy třeba počítat s faktem, že se konvent ocitl v situaci, kdy byla jeho pozice poněkud méně stabilní a realizace nové klenby vřesovického kostela by byla finančně hůře zajistitelná než za normálního stavu. V této době byla navíc spousta majetků klášteru odebrána a v úseku let 1468–1520 mu nenáležely ani Vřesovice.⁷² Po zničení konventu byli kanovníci vyhnáni a museli se usadit například v Opavě. K novému budování konventu a vykupování statků docházelo postupně. Úplná obnova kláštera byla dovršena v 90. letech za opata Jana Hiczků z Litovle,⁷³ který se stejně jako jeho předchůdce, opat Marek, snažil o vykoupení majetku. Také v roce 1498 přivedl kanovníky zpět do kláštera.⁷⁴ Stavební aktivita byla zaměřena hlavně na konventní budovy a doba byla pro majetky kláštera spíše nepříznivá.

Vystává zde tedy otázka, komu Vřesovice v tomto období připadly, než se navrátily zpět do rukou kláštera Hradisko. Josef Opletal, obeznámen s těmito fakty, ve své knize uvedl domněnku, že to mohl být velkvaradínský biskup Jan Filipec. Prameny, které by jasně odpovídaly na tuto otázku, nebyly nalezeny, zbývá tedy vycházet z informací, které víme v souvislosti s klášterem Hradisko, a usoudit, zda byl s Vřesovicemi v nějaké spojitosti. Po zboření kláštera byl majetek rozdělen mezi město a olomouckou kapitulou. Vznikly zde ale majetkové spory, které nekončily ani v prvních desetiletích 16. století.⁷⁵ Filipec je v držení nejspíše neměl, ale pokud se tehdy Vřesovice dostaly do rukou olomoucké kapituly, Opletalova domněnka o jeho

⁷¹ Viz Mlčák (pozn. 23), s. 8.

⁷² Viz Opletal (pozn. 12), s. 42 – 43.

⁷³ Opatem 1497 – 1502

⁷⁴ Viz Mlčák (pozn. 23), s. 8.

⁷⁵ Ibidem

souvislosti s Vřesovicemi by se dala dále rozvíjet, neboť kolem roku 1483⁷⁶ již zastával pozici administrátora olomouckého biskupství právě Jan Filipec.⁷⁷ Nebyly by v jeho výhradním vlastnictví, ale měl by možnost zasáhnout do historie vesnice a hlavně kostela.

O Janu Filipci ovšem Opletal neuvažoval pouhou náhodou, ale zcela záměrně, neboť se zde vyskytují fakta, která by se pro jeho výběr přimlouvala. Jan Filipec se narodil v moravském městě Prostějově kolem roku 1431. V českém království měl velmi dobré postavení. Nejprve pracoval jako písař u Jana Tovačovského z Cimburka, moravského zemského hejtmana.⁷⁸ V roce 1469 ale toto zaměstnání opustil, neboť jej do služeb získal Matyáš Korvín, kterého údajně ohromil čtením starých listin, při kterém si počínal více než obratně. Jeho kariéra v Korvínových službách nabyla na významu, neboť mu byl po svolení papeže Sixta IV. v roce 1476 udělen titul biskupa velkavaradínského.⁷⁹ Je zde patrné to, že vztah mezi Korvínem a Filipcem byl dobrý a Matyáš s ním byl spokojen. Jako uherský král měl možnost dosazovat sám kandidáty do čela církevních institucí, kteří budou schopni vést úřad a být mu ku prospěchu také v diplomatických misích.⁸⁰

Filipec tento úřad jistě nedostal náhodně, ale díky svým schopnostem. Zásadní je Matyášovo rozhodnutí dosadit Filipce do čela olomoucké kapituly po smrti Tasa z Boskovic v roce 1482. Filipec se ale nestal biskupem olomoucké kapituly, nýbrž jejím administrátorem. Kapitula měla od roku 1207 právo si volit do čela biskupy sama, ale Filipec byl proti její vůli na místo dosazen Korvínem. Opět to nebyl náhodný výběr. Český mluvící Filipec moravského původu se zdál být dosti vhodným kandidátem.⁸¹ Ačkoliv nebyl nikdy oficiálně zvolen, za svého působení na tomto postu financoval obnovy i výstavby některých kapitulních majetků, např. biskupský zámek Vyškov. Stavělo se i na olomouckém dómu sv. Václava, který obdařil množstvím vzácných

⁷⁶ V písemných pramenech 1484

⁷⁷ Antonín Kalous, Spor o biskupství olomoucké v letech 1482 – 1497, in: *Český časopis historický* 105, 2007, s. 8.

⁷⁸ Ivo Hlobil – Eduard Petřů – Prokop Paul, *Humanismus a raná renesance na Moravě*, Praha 1992, s. 105.

⁷⁹ František Koželuha, Jan Filipec (Vítěz), biskup Velko-Varadinský a správce biskupství Olomouckého, *Program reálky v Prostějově*, Prostějov 1883, s. 4.

⁸⁰ Antonín Kalous, Jan Filipec v diplomatických službách Matyáše Korvína, *Časopis Matice moravské* 125, 2006, s. 6.

⁸¹ Viz Kalous (pozn. 76), s. 3 – 14.

klenotů, stejně jako kostel sv. Mořice v Olomouci. Prostějovskému chrámu, myšlený nejspíše Povýšení sv. Kříže, odkázal nákladné monstrance a svou vlastní pečeť. Filipec se též podílel na výstavbě kláštera Všech svatých v Olomouci, kam byli uvedeni i prostějovští rodáci.⁸² O jeho osobě bylo též řečeno, že byl ve světských stavbách průkopníkem renesančního slohu. Církevní stavby ovšem nechával stavět ve stylu gotickém.⁸³

Místo jeho narození je první a snad nejsilnější argument pro Opletalovu domněnku. Vřesovice leží nedaleko, zhruba 9 km od města Prostějova, a dá se tedy předpokládat, že vesnici jako rodák znal, či o ní alespoň věděl. Služba u Matyáše Korvína, který se mimo jiných zapříčinil o rozpad kláštera Hradisko, jehož majetky byly poté odebrány, je druhým faktem, které jej zcela určitě vedly k Janu Filipci. Kromě uvedených se dají nalézt i další souvislosti, které by snad i mohly naznačovat podíl Filipce na opravách kostela, i když je tato možnost málo pravděpodobná.

Na své rodné město i tak nikdy nezapomněl, neboť jsou dochovány listiny, kterými Matyáš Korvín na základě Filipcovy prosby uděluje Prostějovu právo na jarmark o třetí postní neděli a právo pečetit zeleným voskem.⁸⁴ Filipec dále zastával post administrátora olomoucké kapituly v době, kdy Vřesovice nebyly v držení kláštera Hradisko, ale v majetku někoho jiného. Je-li možno domnívat se, že to byla právě olomoucká kapitula a ne město, byla by zde možnost, že by vesnice byla podřízena skrze kapitulu Filipcovi. Není možné spolehlivě říci, že se zapříčinil o jakékoliv změny ve vesnici, ale jisté spojitosti s jeho osobou zde byly předloženy a Opletalova domněnka rozvedena.

Otázka možných inspiračních zdrojů a s nimi spojeného časového zařazení klenby může být alespoň částečně zodpovězena srovnáním klenebních vzorců v církevních stavbách blízkého okolí. Existují tři příklady, kterým se klenba kostela sv. Petra a Pavla ze všech vybraných v základu blíží snad nejvíce.

⁸² Viz Koželuha (pozn. 78), s. 10 – 11.

⁸³ Florian Zapletal, Z prvních projevů renesance na Moravě, *Časopis vlasteneckého spolku musejního v Olomouci* 40, 1928, s. 146.

⁸⁴ Viz Koželuha (pozn. 78), s. 10 – 11.

Nejstarší z nich je hradní kaple v Lomnici, původně okres Blansko, nyní Brno-venkov. Samotný hrad pochází ze 13. století.⁸⁵ V průběhu mladších dějin byl přestavěn na zámek. Jeho starší části jsou dochovány ve hmotě nové stavby. Původní středověká kaple se nachází v druhém patře hradního paláce. [41] Prostor kaple je tvořen obdélným sálem, který je orientovaný na ose sever-jih a presbytář se tak otevírá na východní straně zhruba v polovině zdi do pětibokého arkýře.⁸⁶ Klenba sálu je pravidelná, síťového typu. Její žebra jsou vyžlabená do tvaru hrušky a sbíhají se ve vrcholu do svorníků, nesoucích reliéfní výzdobu. [42] Jsou zde znaky Kristova jména a erby Lomnických a Boskoviců. Ve spodní části žebra přecházejí do svazkových přípor, které jsou ostruhovitě podseknuty. Nahoře jsou ukončeny drobnými vegetabilními hlavicemi s polygonální krycí deskou. Vznik kaple je podle erbů ve svornících datován do 60. let 15. století. Stylově se klenba řadí k současné produkci podunajské architektury. Spojujícím článkem se mohla stát svatojakubská huť, pracující na presbytáři brněnského chrámu. Důležitým faktem je také to, že lomnická hradní kaple je považována za vzor pro mladší radniční kapli sv. Jeronýma v Olomouci.⁸⁷ Ta se později stane dalším příkladem, který v nastolené problematice bude hrát roli.

Aby byla dodržena dobová posloupnost, je nutno jako druhý příklad uvést vikářskou sakristii v katedrále sv. Václava v Olomouci. Ke katedrále je přimknuta ze severní strany ve východní části románských staveb. [43] Sakristie i místnost nad ní, byly přestavěny v druhé polovině 15. století.

Obdélná sakristie je zaklenuta síťovou žebrovou klenbou, jejíž žebra hruškového profilu, vybíhají přímo ze stěny. [44] Nejsou zde žádné konzoly. Klenební síť je tvořena paralelně běžícími žebry, která se ve dvou místech protínají ve svornících. Ty nesou znaky olomouckého biskupství a olomoucké kapituly. Klenba sakristie se stylově hlásí k dobovým klenbám švábského typu.⁸⁸ Ivo Hlobil datuje přestavbu sakristie po roce 1484, kdy se stal administrátorem olomouckého biskupství zmiňovaný Jan Filipec.

⁸⁵Petr Kroupa, Hradní kaple v Lomnici, in: Kaliopi Chamonikola (ed.), *Od gotiky k renesanci: výtvarná kultura Moravy a Slezska 1400-1550, sv. 2, Brněnsko*, Brno 1999, s. 120.

⁸⁶Aleš Flidr, Hradní kaple v Lomnici, in: Michal Konečný, *Lomnice: příroda, historie, osobnosti, památky*, Městys Lomnice, 2007, s. 228

⁸⁷Viz Kroupa (pozn. 84), s. 121.

⁸⁸Irena Kubešová – Helena Richterová, Dóm sv. Václava: sakristie, in: Ivo Hlobil – Marek Perůtka (ed.), *Od gotiky k renesanci: výtvarná kultura Moravy a Slezska 1400-1550, sv. 3, Olomoucko*, Olomouc 1999, s. 201.

Klenbu mohl snad vytvořit mistr, který vyprojektoval radniční kapli sv. Jeronýma, obeznámený s tvorbou ve Švábsku a působící v 80. letech 15. století v Olomouci. Mohlo se snad hypoteticky jednat o Jakuba z Landshutu, stavitele štrasburské katedrály.⁸⁹ Stejně jako hradní kaple v Lomnici, tak i vikářská sakristie obsahují síťové klenby obdobného vzorce jako i poslední příklad, radniční kapli sv. Jeronýma v Olomouci.

Kaple z roku 1488 vznikla v jihozápadním nároží radnice. [45] Na nepravidelný lichoběžníkový půdorys navazuje polygonálně uzavřený presbytář, vysutý arkýřem. Loď je zaklenuta síťovou žebrovou klenbou složitého, ostře vyžlabeného klínového profilu, jejíž žebra vystupují s ostruhovitě profilovaných konzol. [46] Jejich nepravidelné nasazení vyrovnává tlak klenby vůči nepravidelnosti půdorysu.⁹⁰ Ve dvou místech křížení žebor se nachází svorníky s kolčím štítkem a znakem pánů ze Švábenic. Klenba je švábského typu, uplatňující se od 80. let 15. století v Podunají. Lze zde najít vlivy, které stejně jako v předchozím příkladu odkazují ke štrasburské huti a k práci Jakuba z Landshutu, který by snad mohl touto dobou pobývat v Olomouci a vyprojektovat přímo radniční kapli, neboť místo jeho působení není v 80. letech přesně zmapováno. S jistotou ale jeho autorství dosud nelze doložit.⁹¹

K těmto příkladům je nutno uvést ještě jednu důležitou skutečnost. Jaroslav Mathon datuje klenbu vřesovického kostela kolem roku 1483, na základě srovnání jejího vzorce se síťovou klenbou ve střední lodi presbytáře kostela sv. Mořice v Olomouci.⁹² [47] Jediný uvedený důvod pro jeho domněnku je fakt, že obě klenby jsou síťového typu. Ovšem i přesto, že se v obou případech vyskytují paralelně běžící žebra, se srovnání těchto dvou klenb nezdá být dostatečným závěrem, neboť klenba kostela sv. Mořice je daleko složitější, než vřesovická. Navíc se k tomuto faktu přidává skutečnost, že zde byly uvedeny jiné příklady, jejichž podobnost s vřesovickou klenbou se zdá být daleko bližší.

⁸⁹Ibidem

⁹⁰Ivo Hlobil – Pavel Michna – Milan Togner, *Olomouc*, Praha 1984, s. 59 – 60.

⁹¹Irena Kubešová, Radniční kaple sv. Jeronýma, in: Ivo Hlobil – Marek Perůtka (ed.), *Od gotiky k renesanci: výtvarná kultura Moravy a Slezska 1400-1550*, sv. 3, *Olomoucko*, Olomouc 1999, s. 196 – 199.

⁹²Jaroslav Mathon, *Duch gotiky na Prostějovsku*, Prostějov 1937, s. 25.

Hlavní podobnost klenby kostela sv. Petra a Pavla ve Vřesovicích s uvedenými příklady v blízkém okolí spočívala v klenebním vzorci. vřesovická klenba je oproti výše zmíněným limitována v tom smyslu, že její vzorec je omezen pouze na jedno klenební pole. Řádově je také nižší kvality, což je nejspíše dáno díky jejímu umístění ve vesnické církevní stavbě. Uvedené kaple a sakristie, nacházející se v relativní blízkosti Vřesovic, se většinou hlásí k architektonické produkci Švábska, štrasburské huti a Podunají.

Je zde ale stále nezmíněná teze Jaroslava Mathona, který se zabýval souvislostí mezi Vřesovicemi a stylem vrcholné gotiky Matyáše Rejska. Okolností Rejskova života si byl Mathon velmi dobře vědom, stejně jako Opletal o Janu Filipci, a tudíž byl jeho výběr opět založen na faktech, která se dají s Vřesovicemi propojit.

Pokud by klenba ve vřesovickém kostele byla inspirována prací Matěje Rejska, její architektonický vývoj by se vztahoval zejména k dnešním Čechám. Je nutno zmínit druh gotické síťové klenby, odpovídající vzorci klenby kostela sv. Petra a Pavla, jejíž typ lze u Rejska v příkladu najít.

Jak bylo již zmíněno, pozdně gotická klenba presbytáře kostela sv. Petra a Pavla je síťového typu, skládající se ze dvou paralelně běžících žebířů, protínající se v hlavním křížení západního pole ve svorníku. Klenba se nesnaží dělit prostor, ale naopak jej sjednotit. Pokud by se badatel omezil na pátrání výlučně po českých zemích, narazil by na typ síťové klenby o čtyřech polích s žebry paralelně probíhajícími celou plochou klenby, který se v českých zemích rozvíjel po roce 1400, přičemž jedním z hlavních příkladů je kostel sv. Jakuba v Telči.⁹³

Klenby vykazují na první pohled velkou podobnost, ovšem klenba kostela ve Vřesovicích se liší tím, že se skládá z méně polí. Dvě poloviční žebra na západní straně mají tendenci pokračovat dále, ale vzorec se dál nevyvíjí a zůstává omezen pouze na jedno pole. Podobný případ, čili pouze méně klenebních polí, lze nalézt ve starším presbytáři kostela sv. Martina ve zdi v Praze.⁹⁴ Z Rejskových prací lze k tomuto typu klenb uvést například jeho pražskou klenbu v domě č. p. 548/1, z roku 1496.⁹⁵ V základu by klenba kostela sv. Petra a Pavla ve Vřesovicích odpovídala tomuto proudu vývoje síťové klenby.

⁹³ Václav Mencl, *České středověké klenby*, Praha 1974, s. 81.

⁹⁴ *Ibidem*

⁹⁵ *Ibidem*

Datum i místo narození Matěje Rejska zůstává sporné a již dříve byly otázkou řešenou staršími badateli. Většinou je za rok Matějova narození udáván letopočet 1445, který Bohuslav Kraus na základě Rejskova školení a školení jeho dětí posouvá až do roku 1450.⁹⁶ Známa je též problematika místa jeho narození, která u Mathonovy hypotézy sehrála rovněž roli.

Karel Chytil se domníval, že přízvisko „z Prostějova“ se vztahovalo k českému Prostějovu u Žumperka na Chrudimsku, a tedy Rejsek nebyl vůbec Moravanem.⁹⁷ Stejně je tato informace uváděna i v novější literatuře z roku 2004, konkrétně Pavlem Vlčkem.⁹⁸ Podle argumentů Bohumila Krause ovšem není třeba pochybovat o Rejskově původu z moravského Prostějova.⁹⁹ Skutečnost, že Jan Filipec i Matěj Rejsek pocházeli z Prostějova, mimo jiných nabádala vydat se v bádání směry těchto slavných rodáků. U každého z nich se vyskytují spojitosti nanejvýš zajímavé, které předchází badatele takto navedly. Navíc to byli současníci, základním vzděláním vyškoleni nejspíše ve stejné městské škole v Prostějově.¹⁰⁰

Rejsek po odchodu do Prahy vstoupil na fakultu svobodných umění, kde získal titul bakaláře a posléze se stal pedagogem školy Starého města pražského před chrámem Matky Boží před Týnem. O tom, zda byl dříve učen uměleckému řemeslu, neexistuje žádná zmínka. Po dokončení veleslavné Nové věže královské, dnešní Prašné brány, získal v roce 1489 pozici mistra vedoucích prací kutnohorské hutě při chrámu sv. Barbory, na kterém mimo jiné pracoval až do své smrti v roce 1506.¹⁰¹

Dům U zlatého jednorožce v Praze, má ve svém průjezdu zmíněnou klenbu síťového typu. [48] Shoduje se s Menclovým popisem pozdně gotických síťových kleneb, které odstupují od vertikality. Práce proběhly podle letopočtu ve svorníku v roce 1496. Klenba je spíše stlačená a členěna sítí prolínajících se žeber. Žebra se opírají o drobné polygonální konzoly v patě volut a protínají se ve svornících. Na dvou z nich se nachází vegetabilní dekorace, na dalším je štít stavebníka Jiřího od Jednorožce, dále liliovitý svorník s dětskými hlavami, na čtvrtém je vytesáno jméno Rejska a na pátém je

⁹⁶ Bohuslav Kraus, *Mistr české gotiky Matěj Rejsek z Prostějova: (život a dílo)*, Prostějov 1946, s. 29.

⁹⁷ Karel Chytil, Odkud pocházel Matěj Rejsek, *Památky archeologické a místopisné* 22, 1906, s. 165.

⁹⁸ Jakub Vítovský, Matouš Rejsek z Prostějova, in: Pavel Vlček (ed.), *Encyklopedie architektů, stavitelů, zedníků a kameníků v Čechách*, Praha 2004, s. 543.

⁹⁹ Viz Kraus (pozn. 92), s. 21 – 8.

¹⁰⁰ Ibidem, s. 33.

¹⁰¹ Ibidem, s. 41 – 56.

osazena figurální hlava vousatého muže. Podle trochu nižší kvality výtvarného provedení tohoto kamenického díla se dá říci, že Rejsek klenbu navrhl, ale jeho rukou přímo provedena nebyla. Mohlo to být způsobeno jeho dlouhodobou prací v Kutné Hoře.¹⁰² I tak se ovšem řadí k významným příkladům jeho práce.

Klenba domu U zlatého jednorožce v Praze se hned na první pohled zdá složitější než klenba ve vřesovickém kostele. Důvodem může být mimo jiné vyšší počet svorníků v protnutí vertikálních žeber, které výrazně zasahují do její celkové podoby, než má klenba ve Vřesovicích. Její stlačenost a absence přípor také na první pohled neznačí podobnost těchto dvou příkladů, neboť vřesovická klenba má tendence stoupat vzhůru a její žebra na přípory navazují. Největší rozdíl je přítomnost meziklenebního žebra v prostředním svorníku a jeho spojení stejným prutem se dvěma sousedními svorníky. V zásadě lze ovšem pozorovat onen typ dvou paralelně běžících žeber, spojující tak klínová vyžlabená žebra v síťový obrazec.

V souvislosti s hrobem Matěje Rejska v chrámu kutnohorském, vzpomíná Bohuslav Kraus jistého mincmistra Viléma z Vřesovic, který „zle nakládal s hroby nekatolíků v kostelích kutnohorských a patrně neušetřil ani hrobu Rejskova.“¹⁰³ Starý vladycký rod pánů z Vřesovic, jejichž předkové, Medvídkové z Vřesovic, pocházeli z Moravy. První zmínky o nich nacházíme již v první polovině 14. století. Rod v 17. století povýšil do panského a později hraběcího stavu. Při takové shodě jmen by bylo na místě uvažovat nad spojitostmi s danou vesnicí, ovšem tento rod pocházel z dnešních Vřesovic u Kyjova.¹⁰⁴ Není tedy zapotřebí pátrat po jiných spojitostech za předpokladu, že jsou dobové informace správné .

Síťová klenba kostela sv. Petra a Pavla ve Vřesovicích stylově odpovídá konci 15. století. Žebra klenby, nasazená na původní přípory, se jeví menší a více protáhlé než žebra, která lze pozorovat na starších gotických stavbách. Eleganci jim dodávají rovněž menší oblé pruty, které se již také nejeví nijak robustně. Vysoko stoupající klenba má tendenci prostor sjednotit a změkčit.

¹⁰² Zdeněk Wirth, Rejskova přestavba domu U zlatého jednorožce v Praze, *Umění: sborník pro českou výtvarnou práci* X, 1936 – 1937, s. 110 – 114.

¹⁰³ Viz Kraus (pozn. 92), s. 53.

¹⁰⁴ Jan Halada – Miroslav Pechánek, *Lexikon české šlechty: erby, fakta, osobnosti, sídla a zajímavosti, díl I.*, Praha 1992, s. 180 – 181.

Tyto vlastnosti odpovídají dle Václava Mencla pozdně gotickým klenbám, časově zařaditelným do doby od posledního dvacetiletí 15. století, do první čtvrtiny 16. století.¹⁰⁵ Odpovídá tomu i hojně užívaný klínový typ žeber v tomto období. Ačkoliv je klenba ve srovnání s uvedenými příklady dílem pouze průměrným, na což kupříkladu poukazují některé části výběhů žeber, či jejich pravděpodobná úprava, tak v rámci vesnické církevní architektury se stává dílem pokrokovým. Pro podporu datace bylo nutné najít vhodné příklady, které by stylově zmíněné klenbě odpovídaly.

Klášter Hradisko je významná instituce, která se stala prvotním impulsem pro vyhledání podobných realizací. Ovšem po zmíněných historických událostech by bylo velmi obtížné představit si, že by konvent, jehož kanovníci byli vyhnáni, disponoval možnostmi pro výstavbu pozdně gotické klenby. Pokud by budoucí badatel trval na spojitosti vřesovického kostela s klášterem Hradisko, mohl by se pokusit zaměřit na časové období od roku 1497, kdy byl opatem kláštera Jan Hiczo z Litovle, který se zasloužil o opětovnou výstavbu konventu, a situace se poté pro Hradisko výrazně zlepšila.¹⁰⁶ Je ale nutno počítat s faktem, že Vřesovice se do jejich majetku navrátily téměř o 23 let později. Zásadním shledávám rozdělení majetku kláštera mezi olomouckou kapitulou a město po roce 1468.¹⁰⁷ Není znám dokument, který by sděloval, komu vesnice připadla. Možným se ovšem stává fakt, že někdy touto dobou prošel kostel významnou přestavbou, nejspíše v důsledku jeho předchozího poničení.

Otázka o možném vlivu stylu Matěje Rejska je složitější. Matěj Rejsek z Prostějova, známý především díky svým pracím pro kutnohorskou huť, tvořil ve stylu pozdní jagellonské gotiky. Žebra chrámu sv. Barbory jsou prutu hruškově profilovaného, které bylo využíváno spíše jako retrospektivní prvek. Žebra klínového profilu, které je možno najít ve Vřesovicích, se nachází v domě U zlatého jednorozce. Podle vyjádření Václava Mencla, závisela hloubka žlábků na tom, zda má být optický účinek měkčí, (vyskytující se v Podunají) či ostřejší, (vyskytující se v Čechách a v Sasku).¹⁰⁸ Klenba ve Vřesovicích se zdá navazovat spíše na jemnější podunajské profilace žeber, lámajíc světlo měkce v jeho dopadu, než na práce Matěje Rejska.

¹⁰⁵ Václav Mencl, *Tvary klenebních žeber v české gotické architektuře, Zprávy památkové péče XI-XII*, 1951 – 1952, s. 280.

¹⁰⁶ Viz Mlčák (pozn. 23), s. 8.

¹⁰⁷ *Ibidem*

¹⁰⁸ Viz Mencl (pozn. 101), s. 280.

Uvedená kaple v lomnickém hradě, radniční kaple sv. Jeronýma a vikářská sakristie v katedrále sv. Václava v Olomouci obsahují velmi podobné klenební vzorce, ve dvou mladších příkladech švábského typu, od 80. let využívaných právě v Podunají. Nedaleká vzdálenost města Olomouce a Vřesovic by naskýtala možnost, že by se olomoucké příklady mohly stát vzorem pro vesnický kostel ve Vřesovicích.¹⁰⁹ Další možnost, že Vřesovice byly v majetku olomoucké kapituly, by domněnce napomohla. Vzhledem k průměrné kamenické práci na vřesovické klenbě, jejíž důvody byly zmíněny, stejně jako další rozdíly v určitých prvcích, není pravděpodobné působení stejného mistra zde jako v Olomouci. Olomoucký mistr, obeznámen s dobovou tvorbou ve Švábsku, později užívanou v Porýní, odvedl práci na kvalitativně vyšší úrovni. Jeho práce na vikářské sakristii je dosud rovněž pouze domněnkou.¹¹⁰ Bezpochyby byl ovšem mistr vedoucích prací ve Vřesovicích obeznámen se soudobou tvorbou olomouckého mistra a švábských vlivů. Otázka přesné identity autora návrhu vřesovické klenby ale zůstává nadále otevřená, stejně jako identita zadavatele.

Na základě uvedených informací a příkladů, které byly dokončeny v druhé polovině 15. století, lze vznik klenby kostela sv. Petra a Pavla ve Vřesovicích blíže osvětlit. Úprava vikářské sakristie a místnosti nad ní v olomoucké katedrále proběhla dříve než výstavba kaple sv. Jeronýma v olomoucké radnici, a tudíž je možné datovat vznik vřesovické klenby do doby po roce 1484. Mathonovu dřívější dataci do roku 1483 neshledávám dostatečně nosnou z důvodu jím uvedeného vysvětlení, zmíněného v předchozích odstavcích, týkajících se srovnávání kleneb s jinými příklady. Tímto závěrem je ale možné konstatovat, že uvedená datace je v souladu s tvrzením Zdenky Bláhové, která klenbu usazuje do konce 15. století.

6 Závěr

Analýza gotické architektury kostela sv. Petra a Pavla ve Vřesovicích poskytuje příspěvek k jejímu vývoji, pokouší se stavbu stylově zhodnotit a usadit ji do kontextu

¹⁰⁹ Faktem je, že radniční kaple sv. Jeronýma v sobě oproti jednodušeji provedené vřesovické klenbě, nese mnoho kvalitních prvků na vysoké úrovni. Základní podobnost ve vzorci je ovšem pozorovatelná.

¹¹⁰ Viz Kubešová – Richterová (pozn. 88), s. 201.

vývoje gotické architektury regionu Olomoucka, zejména v souvislosti s unikátní síťovou klenbou presbytáře.

Předpokládané vazby k nejstarším částem kostela by se na základě dobového zasazení mohly pojit ke klášteru Hradisko u Olomouce, v jehož vlastnictví se Vřesovice nacházely od roku 1151. Během bádání bylo ovšem poukázáno na fakt, že presbytář kostela nedisponuje dostatečnými prameny pro bližší osvětlení okruhu zadavatele. V druhé polovině 15. století, což je doba předpokládaného vzniku klenby, byly Vřesovice v cizím držení, neboť majetkové vazby na klášter Hradisko byly až do roku 1520 přerušeny.

Na základě srovnání klenby presbytáře se stylově příbuznými stavbami byla nastíněna možná varianta vývoje historických událostí spojených se středověkou stavební fází, jejímž výsledkem bylo nové zaklenutí závěru kostela. Dále byla pro postup analýzy využita existence dříve stanovených hypotéz starších i mladších badatelů, které byly ověřeny a rozvedeny tak, aby z nich případně bylo možné načerpat další možné cesty, které by eventuálně vedly k osvětlení řešeného problému, či je vyloučit jako neopodstatněné.

V souladu s podanými informacemi byly části kostela sv. Petra a Pavla, to znamená presbytář i jeho mladší síťová žebrová klenba, podrobeny srovnávací metodě, která se opřela o viditelnou skutečnost, existující informace a možné další paralelně vznikající architektonicky hodnotné stavby a jejich části. Relevantní časové usazení presbytáře by v tomto případě vyžadovalo bližší průzkum kostela, zaměřený na jeho středověké části a kamenické prvky. Pro klenbu nacházející se uvnitř byly nalezeny obdobné příklady v nedaleké Olomouci a v Lomnici a byla navržena možnost její bližší datace, založena na základě těchto příkladů. Donátor a kamenická dílna ovšem zůstávají anonymní. Pro typ vesnického kostela je klenba kvalitní a zasloužila by si podrobnější výzkum cílený na osoby zadavatele a vyhotovitele.

Resumé

Předkládaná práce se zaměřuje na gotické části architektury kostela sv. Petra a Pavla ve Vřesovicích. Srovnává kostel se soudobou sakrální architekturou oblasti Olomoucka, která by pro zadané téma mohla tvořit výpovědní hodnotu. Součástí textu jsou dějiny obce do počátku 16. století, zejména ve spojení s klášterem Hradisko, jehož majetkem byly Vřesovice až do jeho zrušení v roce 1784.

Cílem práce je pokusit se usadit gotické architektonické části do kontextu vývoje, zejména s přihlédnutím k síťové klenbě presbytáře a také pokus o potvrzení či vyvrácení otázek předchozích autorů. Obsahově nejbohatší je finální část, ve které je kladen důraz na zjištění možných vzorů a objasnění bližší datace zmíněných prvků.

Summary

The presented work focuses on the gothic parts of the architecture of the church of St Peter and Paul in Vřesovice. It compares the church with the contemporary sacral architecture of the Olomouc region, which could be an informational value for the given topic. The text includes the history of the village until the beginning of the 16th century, especially in connection with the Hradisko monastery, whose property was Vřesovice until its dissolution in 1784.

The aim of the work is to try to settle the gothic architectural parts in the context of development, especially taking into account the net vault of the presbytery and also an attempt to confirm or refute the questions of previous authors. The final part is rich in content, in which emphasis is placed on identifying possible sources and clarifying the closer dating of the mentioned elements.

Seznam použité literatury a pramenů

Prameny:

1. Pamětní kniha panství Vřesovice, časový rozsah: 1516 – 1823, fond: Velkostatek Vřesovice, číslo pomůcky: 332, inventární číslo: 3, Zemský archiv v Opavě: pobočka Olomouc.

Pamětní kniha farnosti Vřesovské od roku 1899, uloženo v archivu farnosti Vřesovice.

Jan Štětina, Vřesovice: kostel sv. Petra a Pavla. Příspěvek k dataci klenby presbytáře, uloženo v soukromém archivu autora, 2010.

Antonín Boček, *Codex diplomaticus et epistolaris Moraviae I, Ab annis 396 – 1199*, Olomouci: Ex typographia Aloysii 1836.

Literatura:

Ondřej Belšík, Barokní přestavba kostela sv. Petra a Pavla ve Vřesovicích na Prostějovsku, in: *Sborník Národního památkového ústavu – územní odborné pracoviště v Olomouci*, Olomouc 2010, s. 5 – 19.

Zdenka Bláhová, Kostel sv. Petra a Pavla ve Vřesovicích, in: Ivo Hlobil – Marek Perůtka (ed.), *Od gotiky k renesanci: výtvarná kultura Moravy a Slezska 1400-1550*, sv. 3, *Olomoucko*, Olomouc 1999, s. 249.

Aleš Flídr, Hradní kaple v Lomnici, in: Michal Konečný, *Lomnice: příroda, historie, osobnosti, památky*, Městys Lomnice, 2007, s. 222 – 230.

Jana Oppletalová – Jiří Kroupa, Olomouc – Klášterní Hradisko, in: Dušan Foltýn, *Encyklopedie moravských a slezských klášterů*, Praha 2005, s. 513 – 522.

Jan Halada – Miroslav Pechánek, *Lexikon české šlechty: erby, fakta, osobnosti, sídla a zajímavosti, díl I.*, Praha 1992.

Jaroslav Herout, *Staletí kolem nás*, Praha 1961.

Ivo Hlobil – Pavel Michna – Milan Togner, *Olomouc*, Praha 1984.

Ivo Hlobil – Eduard Petrů – Prokop Paul, *Humanismus a raná renesance na Moravě*, Praha 1992.

Ladislav Hosák, *Historický místopis střední a severní Moravy: Okres olomoucký, okres prostějovský*, Olomouc 1959.

Karel Chytil, Odkud pocházel Matěj Rejsek, *Památky archeologické a místopisné* 22, 1906, s. 161 – 170.

Vojtěch Janoušek, Dějiny Prostějova – Prostějovský okres, in: *Vlastivěda moravská II. Místopis*, Brno 1938, s. 268 – 269.

Antonín Kalous, Jan Filipec v diplomatických službách Matyáše Korvína, *Časopis Matice moravské* 125, 2006, s. 3 – 32.

Antonín Kalous, Spor o biskupství olomoucké v letech 1482 – 1497, *Český časopis historický* 105, 2007, s. 1 – 39.

František Koželuha, Jan Filipec (Vítěz), biskup Velko-Varadinský a správce biskupství Olomouckého, *Program reálky v Prostějově*, Prostějov 1883, s. 3 – 16.

Bohuslav Kraus, *Mistr české gotiky Matěj Rejsek z Prostějova: (život a dílo)*, Prostějov 1946.

Petr Kroupa, Hradní kaple v Lomnici, in: Kaliopi Chamonikola (ed.), *Od gotiky k renesanci: výtvarná kultura Moravy a Slezska 1400-1550, sv. 2, Brněnsko*, Brno 1999, s. 120 – 123.

Irena Kubešová, Radniční kaple sv. Jeronýma, in: Ivo Hlobil – Marek Perůtka (ed.), *Od gotiky k renesanci: výtvarná kultura Moravy a Slezska 1400-1550, sv. 3, Olomoucko*, Olomouc 1999, s. 196 – 199.

Irena Kubešová – Helena Richterová, Dóm sv. Václava: sakristie, in: Ivo Hlobil – Marek Perůtka (ed.), *Od gotiky k renesanci: výtvarná kultura Moravy a Slezska 1400-1550, sv. 3, Olomoucko*, Olomouc 1999, s. 201 – 203.

Albert Kutal – Josef Ehm, *České gotické sochařství 1350 – 1450*, Praha 1962.

Dobroslav Líbal, *Katalog gotické architektury v České republice do husitských válek*, Praha 2001.

Jaroslav Mathon, *Prostějov a okolí ve světle svých historických a uměleckých památek*, Prostějov 1924.

Jaroslav Mathon, *Duch gotiky na Prostějovsku*, Prostějov 1937.

Václav Mencl, Románská a gotická hlavice jako prostředek k datování architektury, *Zprávy památkové péče* XVIII, 1950, s. 1 – 24.

Václav Mencl, Tvary klenebních žeber v české gotické architektuře, *Zprávy památkové péče* XI – XII, 1951 – 1952, s. 268 – 281.

Václav Mencl, *České středověké klenby*, Praha 1974.

Leoš Mlčák – Markéta Ondrušková – Vladimír Hyhlík, *Olomouc: Klášterní Hradisko: bývalá premonstrátská kanonie*, Církevní památky, sv. 51, Uherské Hradiště 2011.

Josef Opletal, *Paměti Vřesovic*, Vřesovice 1933.

Iva Orálková (ed.), *Soupis nemovitých kulturních památek okresu Prostějov*, Olomouc 2012.

Bohumil Samek, *Umělecké památky Moravy a Slezska 2. J-N*, Praha 1999.

Karel Sklenář – Zuzana Bláhová-Sklenářová, *Biografický slovník českých, moravských a slezských archeologů a jejich spolupracovníků z příbuzných oborů*, Praha 2005.

Jaroslav Vlach – Vojtěch Janoušek, *Haná, část Chřibů a Drahanské vrchoviny*, Praha 1959.

Pavel Vlček (ed.), *Encyklopedie architektů, stavitelů, zedníků a kameníků v Čechách*, Academia 2004.

Pavel Vybíhal – Bohumil Kocina, *Kostel sv. Prokopa v Letovicích*, Letovice 2008.

Florian Zapletal, Z prvních projevů renesance na Moravě, *Časopis vlasteneckého spolku musejního v Olomouci* 40, 1928, s. 146 – 147.

Zdeněk Wirth, Rejskova přestavba domu U zlatého jednorožce v Praze, *Umění: sborník pro českou výtvarnou práci X*, 1936 – 1937, s. 110 – 114.

Gregor Wolny, *Kirchliche Topographie von Mähren, meisst nach Urkundenund Handschriften, Olmützer Erzdiöcese, 1. Band*, Brünn 1855.

Internetové zdroje:

Kostel Nanebevzetí Panny Marie v Cholině, *Národní památkový ústav: Památkový katalog*, <https://pamatkovykatalog.cz/kostel-nanebevzeti-panny-marie-535238>, vyhledáno 10. 4. 2021.

Seznam obrazové přílohy

Pokud není uvedeno jinak, autorkou fotografií je Eva Uherková.

1. Vřesovice, kostel sv. Petra a Pavla, pohled z jihovýchodu – 14. století.
2. Vřesovice, kostel sv. Petra a Pavla, figurální maska (?).
3. Vřesovice, kostel sv. Petra a Pavla, interiér, vegetabilní konzoly (?).
4. Vřesovice, kostel sv. Petra a Pavla, interiér, síťová klenba – konec 15. století.
5. Vřesovice, kostel sv. Petra a Pavla, interiér, znak opata Alexia Worstia – 1673.
6. Vřesovice, kostel sv. Petra a Pavla, presbytář a sakristie – 14. a 17. století.
7. Vřesovice, kostel sv. Petra a Pavla, podkroví, zachované barokní omítky – 80. léta 17. století. Převzato z: Ondřej Belšík, Barokní přestavba kostela sv. Petra a Pavla ve Vřesovicích na Prostějovsku, in: *Sborník Národního památkového ústavu –územní odborné pracoviště v Olomouci*, Olomouc 2010, s. 5 – 19, cit. s. 9.
8. Vřesovice, kostnice, pohled z jihovýchodu – 1717.
9. Vřesovice, věž, pohled ze severovýchodu – 1747.
10. Vřesovice, kostel sv. Petra a Pavla, interiér presbytáře, okno ze sakristie do presbytáře – 18. století.
11. Vřesovice, márnice, pohled ze západu (?).
12. Vřesovice, ohradní zeď, hlavní brána na severu – 18. století.
13. Vřesovice, schody ke kostelu, pohled ze severu – 19. století.
14. Vřesovice, kostel sv. Petra a Pavla, interiér, necková klenba sakristie – 17. století.
15. Vřesovice, kostel sv. Petra a Pavla, sanktusníková věž – 1882.
16. Vřesovice, kostel sv. Petra a Pavla, interiér, pohled do presbytáře – konec 15. století. Převzato z: Pamětní kniha farnosti Vřesovské od roku 1899, uloženo v archivu farnosti Vřesovice, nečíslováno.
17. Vřesovice, kostel sv. Petra a Pavla, presbytář, severovýchodní okno – 14. století.
18. Vřesovice, kostel sv. Petra a Pavla, presbytář, jihovýchodní okno – 14. století.

19. Vřesovice, kostel sv. Petra a Pavla, fasáda – 60. léta 20. století. Převzato z: Vřesovice, *Obec Vřesovice*, <https://www.vresovice.cz/>, vyhledáno dne: 13. 4. 2021.
20. Vřesovice, kostel sv. Petra a Pavla, podkroví, zachovaný severní opěrný pilíř – 14. století. Převzato z: Ondřej Belšík, Barokní přestavba kostela sv. Petra a Pavla ve Vřesovicích na Prostějovsku, in: *Sborník Národního památkového ústavu – územní odborné pracoviště v Olomouci*, Olomouc 2010, s. 5 – 19, cit. s. 13.
21. Vřesovice, kostel sv. Petra a Pavla, presbytář, jižní opěrný pilíř – 14. století.
22. Vřesovice, kostel sv. Petra a Pavla, presbytář, zazděné východní okno – 14. století.
23. Vřesovice, kostel sv. Petra a Pavla, hlavní a boční loď, pohled z jihu – konec 17. století.
24. Vřesovice, kostel sv. Petra a Pavla, hlavní loď, západní průčelí – 17. století. Převzato z: Vřesovice, *Obec Vřesovice*, <https://www.vresovice.cz/>, vyhledáno dne: 13. 4. 2021.
25. Vřesovice, kostel sv. Petra a Pavla, hlavní loď, pohled na vedlejší vchod z jihu – 17. Století.
26. Vřesovice, kostel sv. Petra a Pavla, hlavní loď, pohled na hlavní vchod ze severu – konec 17. století.
27. Vřesovice, kostel sv. Petra a Pavla, interiér, klenba hlavní lodi – 17. století.
28. Vřesovice, kostel sv. Petra a Pavla, interiér, nástěnné malby na vítězném oblouku – 19. století.
29. Vřesovice, kostel sv. Petra a Pavla, interiér, výřez z fotografie, detail malby – 19. století. Převzato z: Pamětní kniha farnosti Vřesovské od roku 1899, uloženo v archivu farnosti Vřesovice, nečíslováno.
30. Vřesovice, kostel sv. Petra a Pavla, interiér, svorník klenby – konec 15. století.
31. Vřesovice, kostel sv. Petra a Pavla, interiér, síťová klenba – konec 15. století.
32. Vřesovice, kostel sv. Petra a Pavla, interiér, nepravidelnost žebra – konec 15. století.
33. Vřesovice, kostel sv. Petra a Pavla, interiér, jihozápadní klenební žebro – konec 15. století.

34. Vřesovice, kostel sv. Petra a Pavla, interiér, severozápadní klenební žebro – konec 15. století.
35. Cholína, kostel Nanebevzetí Panny Marie, pohled na presbytář – 14. století. Převzato z: Kostel Nanebevzetí Panny Marie v Cholině, *Památkový katalog Národního památkového ústavu*, <https://www.pamatkovykatalog.cz/kostel-nanebevzeti-panny-marie-535238>, vyhledáno dne: 13. 4. 2021.
36. Mohelnice, kostel sv. Tomáše z Canterbury, pohled na presbytář – 14. století. Převzato z: Kostel sv. Tomáše z Canterbury v Mohelnici, *Památkový katalog Národního památkového ústavu*, https://iispp.npu.cz/mis_public/documentDetail.htm?id=1308469, vyhledáno dne: 13. 4. 2021.
37. Letovice, kostel sv. Prokopa, pohled na presbytář – 14. Století. Převzato z: Pavel Vybíhal – Bohumil Kocina, *Kostel sv. Prokopa v Letovicích*, Letovice 2008, cit. s. 54.
38. Praha, Kostel Panny Marie před Týnem, severní portál, detail Ukřižování, 80. léta 14. století. Převzato z: Albert Kutal – Josef Ehm, *České gotické sochařství 1350 – 1450*, Praha 1962, cit. s. 313.
39. Praha, Kostel Panny Marie před Týnem, severní portál, detail konzoly, 80. léta 14. století. Převzato z: Albert Kutal – Josef Ehm, *České gotické sochařství 1350 – 1450*, Praha 1962, cit. s. 313.
40. Olomouc, katedrála sv. Václava, figurální hlavice – 70.-80. léta 13. století. Převzato z: Ivo Hlobil – Pavel Michna – Milan Togner, *Olomouc*, Praha 1984, cit. s. 24.
41. Lomnice, hradní kaple, půdorys – 60. léta 15. století. Převzato z: Petr Kroupa, Hradní kaple v Lomnici, in: Kaliopi Chamonikola (ed.), *Od gotiky k renesanci: výtvarná kultura Moravy a Slezska 1400-1550, sv. 2, Brněnsko*, Brno 1999, cit. s. 121.
42. Lomnice, hradní kaple, interiér, detail klenby – 60. léta 15. století. Převzato z: Aleš Flidr, Hradní kaple v Lomnici, in: Michal Konečný, *Lomnice: příroda, historie, osobnosti, památky*, Městys Lomnice, 2007, cit. s. 231.
43. Olomouc, vikářská sakristie, půdorys – 80. léta 15. století. Převzato z: Irena Kubešová – Helena Richterová, Dóm sv. Václava: sakristie, in: Ivo Hlobil – Marek Perůtka (ed.), *Od gotiky k renesanci: výtvarná kultura Moravy a Slezska 1400-1550, sv. 3, Olomoucko*, Olomouc 1999, cit. s. 201.
44. Olomouc, vikářská sakristie, interiér, klenba – 80. léta 15. století. Převzato z: Irena Kubešová – Helena Richterová, Dóm sv. Václava: sakristie, in: Ivo

Hlobil – Marek Perůtka (ed.), *Od gotiky k renesanci: výtvarná kultura Moravy a Slezska 1400-1550*, sv. 3, Olomoucko, Olomouc 1999, cit. s. 201.

45. Olomouc, kaple sv. Jeronýma, půdorys – 80. léta 15. století. Převzato z: Irena Kubešová, Radniční kaple sv. Jeronýma, in: Ivo Hlobil – Marek Perůtka (ed.), *Od gotiky k renesanci: výtvarná kultura Moravy a Slezska 1400-1550*, sv. 3, Olomoucko, Olomouc 1999, cit. s. 196.
46. Olomouc, kaple sv. Jeronýma, interiér, klenba – 80. léta 15. století. Převzato z: Irena Kubešová, Radniční kaple sv. Jeronýma, in: Ivo Hlobil – Marek Perůtka (ed.), *Od gotiky k renesanci: výtvarná kultura Moravy a Slezska 1400-1550*, sv. 3, Olomoucko, Olomouc 1999, cit. s. 198.
47. Olomouc, kostel sv. Mořice, interiér, klenba lodi presbytáře – 80. léta 15. století. Převzato z: Ivo Hlobil – Pavel Michna – Milan Togner, *Olomouc*, Praha 1984, cit. s. 79.
48. Praha, Dům U zlatého jednorožce, klenba – 1496. Převzato z: Bohuslav Kraus, *Mistr české gotiky Matěj Rejsek z Prostějova: (život a dílo)*, Prostějov 1946, cit. s. 77.

Obrazová příloha

1.

Vřesovice, kostel sv. Petra a Pavla, pohled z jihovýchodu – 14. století.

2.

Vřesovice, kostel sv. Petra a Pavla, figurální maska (?).

3.

Vřesovice, kostel sv. Petra a Pavla, interiér, vegetabilní konzoly (?).

4.

Vřesovice, kostel sv. Petra a Pavla, interiér, síťová klenba – konec 15. století.

5.

Vřesovice, kostel sv. Petra a Pavla, interiér, znak opata Alexia Worstia., 1673.

6.

Vřesovice, kostel sv. Petra a Pavla, presbytář a sakristie – 14. a 17. století.

7.

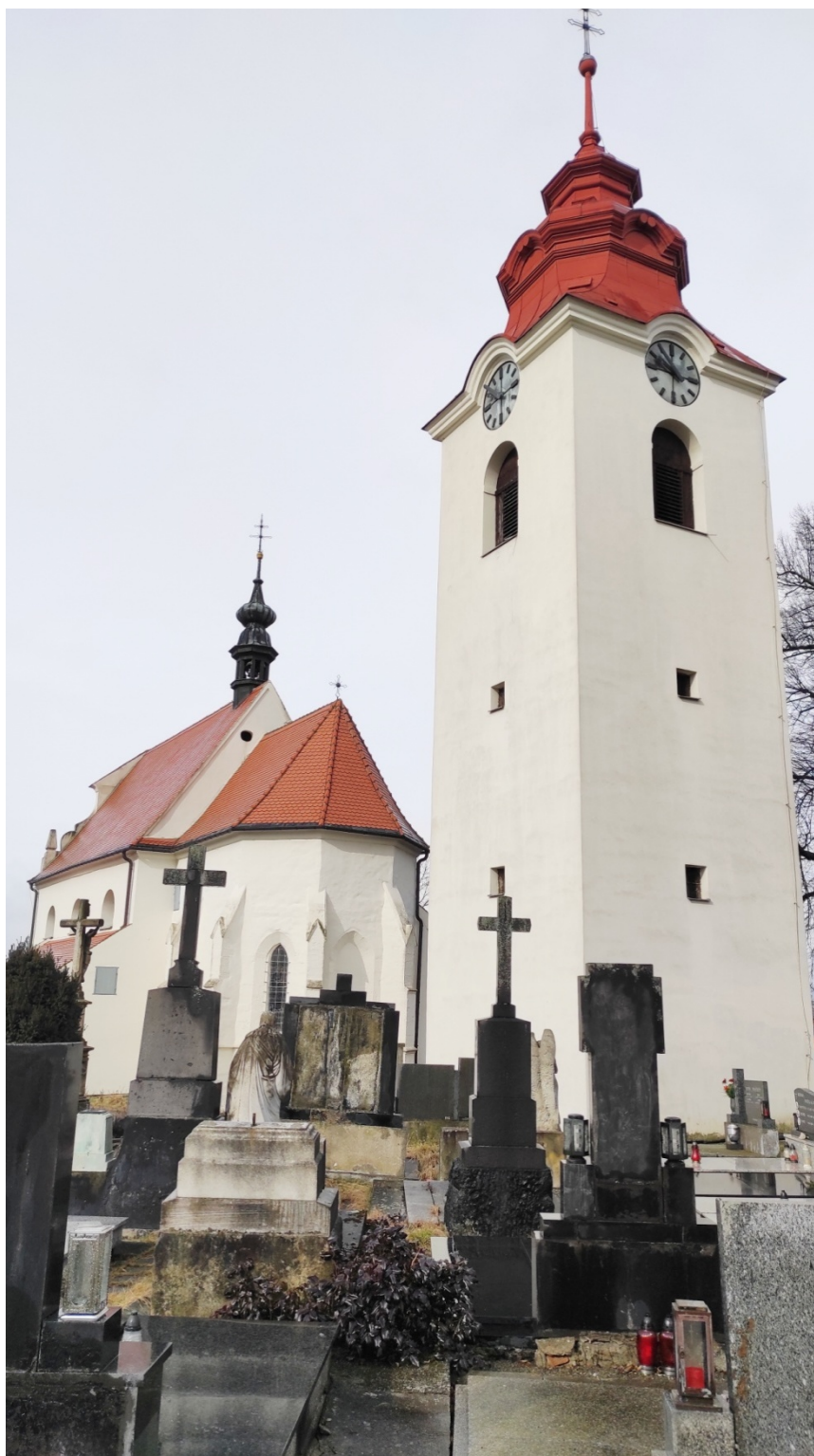
Vřesovice, kostel sv. Petra a Pavla, podkroví, zachované barokní omítky, 80. léta 17. století.

8.

Vřesovice, kostnice, pohled z jihovýchodu – 1717.

9.

Vřesovice, věž, pohled ze severovýchodu – 1747.

10.

Vřesovice, kostel sv. Petra a Pavla, interiér presbytáře, okno ze sakristie do presbytáře – 18. století.

11.

Vřesovice, márnice, pohled ze západu (?).

12.

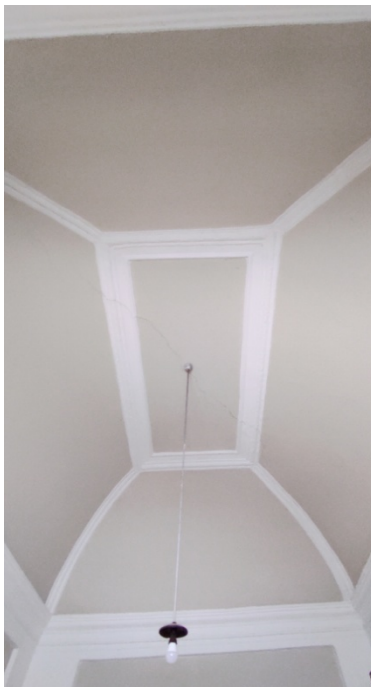
Vřesovice, ohradní zeď, hlavní brána na severu –
18. století.

13.

Vřesovice, schody ke kostelu, pohled ze severu – 19. století.

14.

Vřesovice, kostel sv. Petra a Pavla, interiér, necková klenba sakristie
– 17. století.

15.

Vřesovice, kostel sv. Petra a Pavla, sanktusníková věž – 1882.

16.

Vřesovice, kostel sv. Petra a Pavla, interiér, pohled do presbytáře – konec 15. století.

17.

Vřesovice, kostel sv. Petra a Pavla, presbytář,
severovýchodní okno – 14. století.

18.

Vřesovice, kostel sv. Petra a Pavla, presbytář,
jihovýchodní okno – 14. století.

19.

Vřesovice, kostel sv. Petra a Pavla, fasáda – 60. léta 20. století.

20.

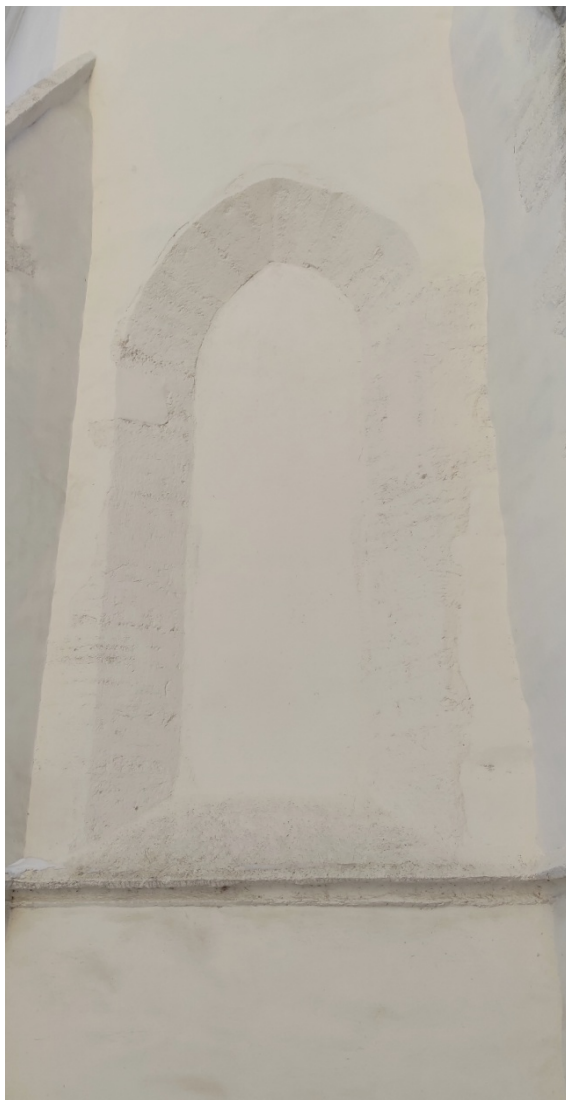

Vřesovice, kostel sv. Petra a Pavla, podkroví, zachovaný severní opěrný pilíř – 14. století.

21.

22.

Vřesovice, kostel sv. Petra a Pavla, presbytář, jižní opěrný pilíř –
14. století.

Vřesovice, kostel sv. Petra a Pavla, presbytář, zadržané východní okno –
14. století.

23.

Vřesovice, kostel sv. Petra a Pavla, hlavní a boční loď, pohled z jihu – konec 17. století.

24.

Vřesovice, kostel sv. Petra a Pavla, hlavní loď, západní průčelí – 17. století.

25.

Vřesovice, kostel sv. Petra a Pavla, hlavní loď, pohled na vedlejší vchod z jihu – 17. Století.

26.

Vřesovice, kostel sv. Petra a Pavla, hlavní loď, pohled na hlavní vchod ze severu – konec 17. století.

27.

Vřesovice, kostel sv. Petra a Pavla, interiér, klenba hlavní lodi –
17. století.

28.

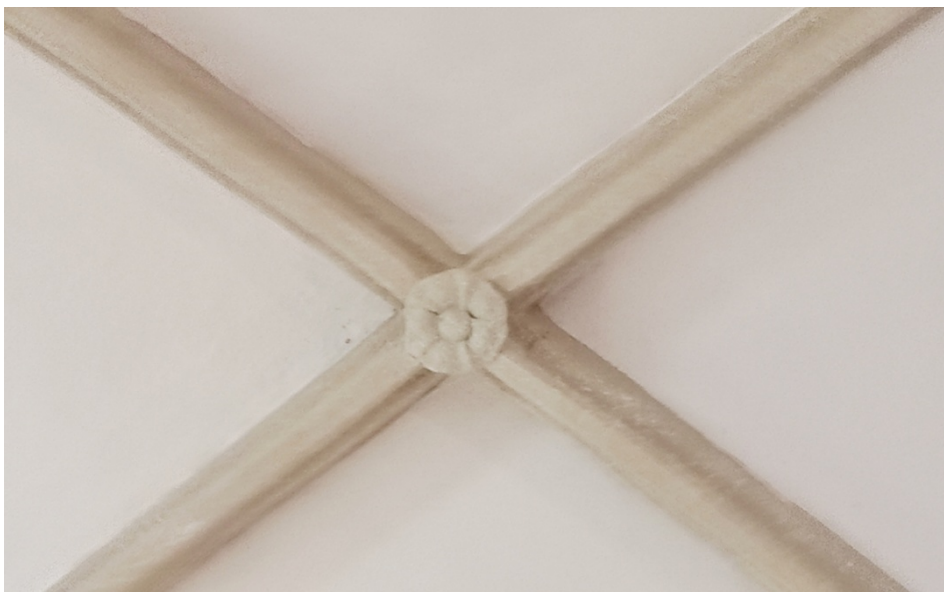
Vřesovice, kostel sv. Petra a Pavla, interiér, nástěnné malby na vítězném oblouku – 19. století.

29.

Vřesovice, kostel sv. Petra a Pavla, interiér, detail nástěnné malby na vítězném oblouku – 19. století.

30.

Vřesovice, kostel sv. Petra a Pavla, interiér, svorník klenby – konec 15. století.

31.

Vřesovice, kostel sv. Petra a Pavla, interiér, síťová klenba – konec 15. století.

32.

Vřesovice, kostel sv. Petra a Pavla, interiér, nepravidelnost žebra – konec 15. století.

33.

Vřesovice, kostel sv. Petra a Pavla, interiér, jihozápadní klenební žebro – konec 15. století.

34.

Vřesovice, kostel sv. Petra a Pavla, interiér, severozápadní klenební žebro – konec 15. století.

35.

Cholín, kostel Nanebevzetí Panny Marie, pohled na presbytář – 14. století.

36.

Mohelnice, kostel sv. Tomáše z Canterbury, pohled na presbytář, 14. století.

37.

Letovice, kostel sv. Prokopa – pohled na presbytář, 14. Století.

38.

Praha, Kostel Panny Marie před Týnem, severní portál, detail Ukřižování, 80. léta 14. století.

39.

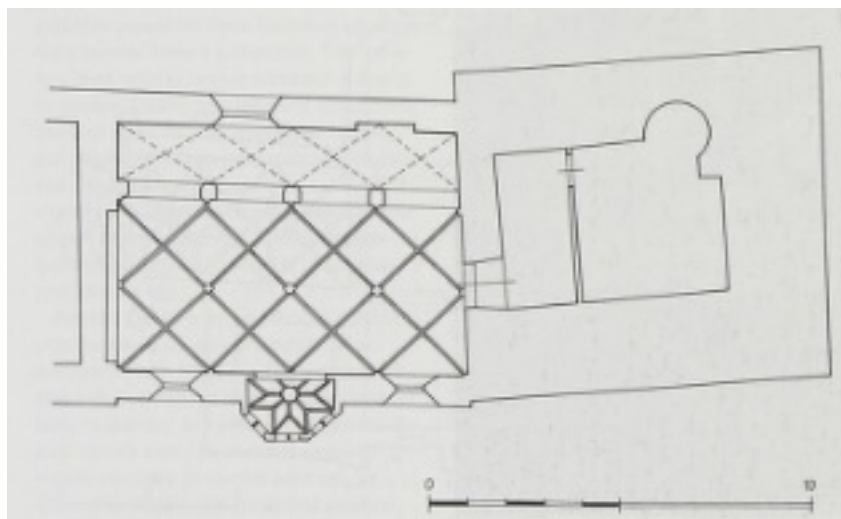
Praha, Kostel Panny Marie před Týnem, severní portál,
detail konzoly, 80. léta 14. století.

40.

Olomouc, katedrála sv. Václava, figurální hlavice –
70.-80. léta 13. století.

41.

Lomnice, hradní kaple, půdorys – 60. léta 15. století.

42.

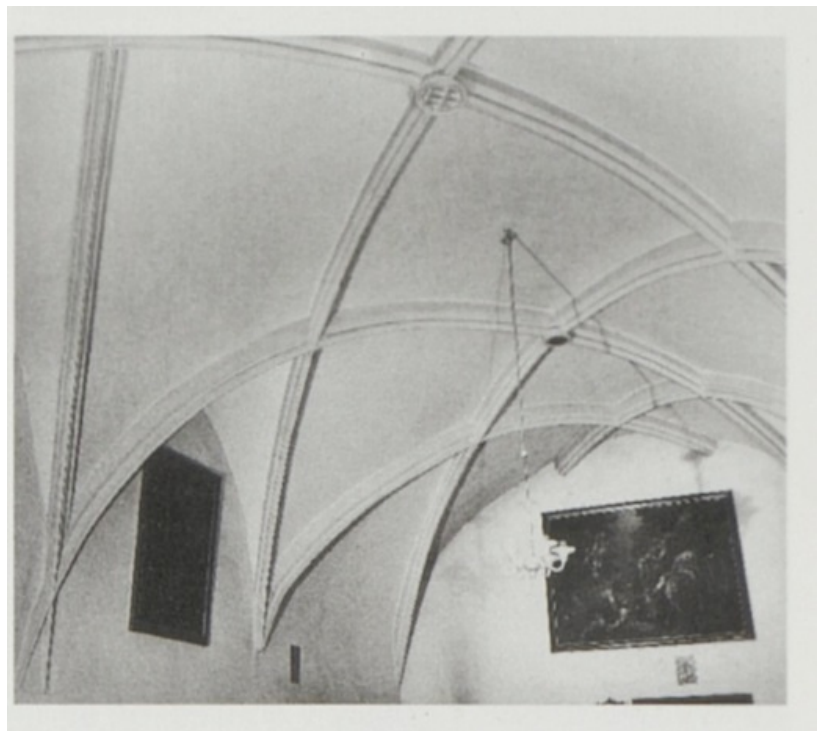
Lomnice, hradní kaple, interiér, detail klenby – 60. léta 15. století.

43.

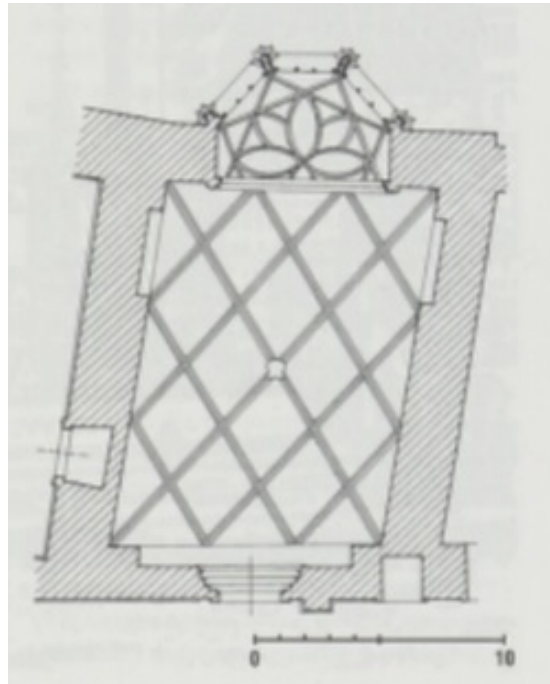
Olomouc, vikářská sakristie, půdorys – 80. léta
15. století.

44.

Olomouc, vikářská sakristie, interiér, klenba – 80. léta
15. století.

45.

Olomouc, kaple sv. Jeronýma, půdorys – 80. léta
15. století.

46.

Olomouc, kaple sv. Jeronýma, interiér, klenba – 80. léta
15. století.

47.

Olomouc, kostel sv. Mořice, interiér, klenba lodi presbytáře – 80. léta 15. století.

48.

Praha, Dům U zlatého jednorožce, klenba – 1496.

Anotace

Jméno a příjmení:	Eva Uherková
Katedra:	Katedra dějin umění
Vedoucí práce:	Mgr. Petr Čehovský, Ph.D.
Rok obhajoby:	2021

Název práce:	Gotická architektura kostela sv. Petra a Pavla ve Vřesovicích
Název v angličtině:	Gothic Architecture of St. Peter and Paul Church in Vřesovice
Anotace práce:	Bakalářská práce je zaměřena na gotickou architekturu kostela sv. Petra a Pavla ve Vřesovicích. Text rozebírá stavební dějiny kostela s přihlédnutím k jeho síťové klenbě a pracuje také s možností vazby na klášter Hradisko, jehož majetkem byly Vřesovice až do jeho zrušení v roce 1784. Součástí práce je také pokus o zasazení uvedených aspektů do kontextu gotické architektury Olomoucka.
Klíčová slova:	Vřesovice, kostel, gotika, architektura
Anotace v angličtině:	The bachelor thesis is focused on the Gothic architecture of the Church of St. Peter and Paul in Vřesovice. The text analyzes the building history of the church with regard to its net vault and also works with the possibility of connection to the Hradisko monastery, whose property was Vřesovice until its dissolution in 1784. Part of the work is also an attempt to place these aspects in the context of gothic architecture in Olomouc region.
Klíčová slova v angličtině:	Vřesovice, church, gothic, architecture
Přílohy vázané v práci:	Obrazová příloha (28 stran), vložené CD
Rozsah práce:	72 stran
Jazyk práce:	Český